

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Andrea Synková

Právní režim těžby v kosmu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Mahulena Hofmannová, CSc.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 14. 10. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 160.916 znaků včetně mezer.

Andrea Synková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní profesorce Mahulě Hofmannové, vedoucí této diplomové práce, za její odborné vedení, užitečné rady a připomínky. Rovněž bych ráda poděkovala Dominice za to, že si dala práci s pečlivou korekturou. V neposlední řadě tímto vyjadřuji vděčnost své rodině a přátelům, bez jejichž podpory by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod.....	1
Metodika diplomové práce.....	2
1. Vymezení základních pojmů.....	3
1.1. Právo kosmu.....	3
1.2. Kosmický prostor.....	3
1.3. Nebeská tělesa.....	4
1.3.1. Asteroidy.....	5
1.4. Přírodní zdroje ve vesmíru	5
2. Vývoj mezinárodněprávní úpravy kosmického prostoru.....	6
2.1. Právní režim kosmického prostoru před Kosmickou smlouvou.....	6
2.2. Právní režim kosmického prostoru podle Kosmické smlouvy.....	8
2.3. Právní režim kosmického prostoru podle Dohody o Měsíci.....	9
2.4. Shrnutí.....	10
3. Mezinárodněprávní režim těžby v kosmu.....	11
3.1. Právní režim těžby v kosmu z pohledu Kosmické smlouvy.....	12
3.1.1. Koncept „province of all mankind“ a princip „blaha a zájmu všech zemí“.....	13
3.1.2. Otázka vlastnictví přírodních zdrojů.....	15
3.2. Dohoda o Měsíci.....	18
3.3. Artemis Accords.....	20
3.4. Building Blocks.....	22
3.5. Možné scénáře vývoje právní úpravy těžby v kosmu.....	25
4. Národní právní úprava těžby v kosmu.....	26
4.1. Zákon USA o konkurenceschopnosti komerčních vypuštění do vesmíru.....	27
4.2. Zákon Lucemburska o průzkumu a využívání vesmírných zdrojů.....	29
4.3. Federální zákon Spojených arabských emirátů o regulaci kosmického sektoru.....	31
4.4. Zákon Japonska o podpoře podnikatelské činnosti související s průzkumem a rozvojem vesmírných zdrojů.....	33
4.5. Shrnutí.....	35
5. Postoje dalších států k těžbě v kosmu.....	37
5.1. European Space Agency.....	37

5.2. Postoj Ruské federace.....	38
5.3. Postoj Čínské lidové republiky.....	41
5.4. Postoj Indie.....	42
6. Srovnání právního režimu těžby v kosmu a těžby na mořském dně.....	44
6.1. Právní režim mořského dna za hranicemi jurisdikce států podle Úmluvy OSN o mořském právu.....	44
6.2. Srovnání právního režimu těžby podle Úmluvy OSN o mořském právu a podle Kosmické smlouvy.....	46
7. Shrnutí.....	48
Závěr.....	50
Seznam použitých zdrojů.....	54
Seznam použitých zkratk.....	64
Abstrakt.....	65
Abstract.....	66

Úvod

Žijeme v době, kdy na planetě Zemi postupně docházejí přírodní zdroje potřebné k průmyslové výrobě a celkově k technickému rozvoji. S úbytkem přírodních zdrojů přichází drastické zvýšení jejich ceny a také nezanedbatelné zvyšování ekologických rizik spojených s jejich získáváním. Je tedy logické, že jak soukromé společnosti, tak i jednotlivé státy hledají nové zdroje za hranicemi naší planety. Rok od roku jsou investovány vyšší částky do průzkumu těžebních možností v kosmickém prostoru, nejčastěji na asteroidech nacházejících se v blízkosti Země, jež jsou velmi bohaté na řadu nerostných surovin a skýtají tak téměř neomezené zdroje pro lidstvo velmi potřebných materiálů.

Těžba na asteroidech a nebeských tělesech obecně však není jen technickou výzvou, ale i výzvou mezinárodněprávní. Ruku v ruce s řešením technických otázek těžby přichází i potřeba vyřešit její právní aspekty. Je jen otázkou času, kdy se těžba ve vesmíru stane technologicky možnou a ekonomicky výhodnou, a proto by se lidstvo mělo zaměřit na vytvoření fungujícího právního rámce těžby co nejdříve, aby došlo k eliminaci případných mezinárodních konfliktů.

Státy si již v minulosti na mezinárodní úrovni společně vymezily pravidla pro využívání vesmíru, avšak ve světle dnešního pokroku se zdá toto vymezení nedostatečné. Je vůbec možné dodržet mezinárodně přijatá pravidla pro využívání kosmického prostoru tak, jak jsou uvedena v Kosmické smlouvě? Nebo je třeba provést zásadní revizi těchto pravidel? Jaká vlastně v současnosti existují pravidla pro využívání nerostných surovin pocházejících z kosmu? Je možné, aby si stát přivlastnil nerostné suroviny z kosmu nezávisle na mezinárodním společenství? Zdá se, že komerční využívání nerostných surovin pocházejících z nebeských těles je neslučitelné s absolutním zákazem přivlastňování kosmického prostoru a nebeských těles. Ale je tomu vážně tak?

Některé státy v reakci na absenci mezinárodního právního režimu jednostranně přijaly vlastní národní zákonnou úpravu těžby v kosmu nezávisle na mezinárodním společenství. Je to takto v pořádku? Nemělo by využívání vesmíru sloužit celému lidstvu, a nikoliv jen pár vybraným vyspělým státům? Zdá se, že s tématem těžby v kosmu je spojeno více otázek než odpovědí. Proto je cílem této práce nalézt odpovědi alespoň na část z výše uvedených otázek či potenciální odpovědi alespoň nastínit.

Metodika diplomové práce

V této práci byla užita především vědecká metoda analýzy konkrétní otázky či problému, který v současné době vyvstává na poli právního režimu těžby v kosmu. Následné hledání odpovědí na tyto otázky bylo provedeno skrze deskripci již vytvořených právních pravidel, jejich vzájemnou komparaci a dále prostřednictvím použití právních výkladových metod – zejména metody jazykové a logické, ale i historické a teleologické.

1. Vymezení základních pojmů

Než bude přistoupeno k samotnému zamýšlení se nad právním režimem těžby v kosmu, je třeba vymežit základní pojmy, které budou používány napříč touto prací. Správné pochopení klíčových pojmů je totiž zásadní pro porozumění smyslu jednotlivých kapitol jakož i celé této práce.

1.1. Právo kosmu

Právo kosmu, někdy též kosmické právo, bychom mohli jednoduše definovat jako odnož či součást mezinárodního práva veřejného. Právo kosmu lze dále také definovat jako právo upravující vztahy mezi státy a stanovující jejich práva a povinnosti vyplývající z činností v kosmickém prostoru, včetně Měsíce a jiných nebeských těles.¹ Nutno však podotknout, že v kosmickém prostoru nejsou aktéry pouze státy, ale také řada nestátních – soukromých entit. Vyvstává pak tedy otázka, zda je výše zmíněná definice dostačující.

Obsahem kosmického práva je jednak obecná charakteristika kosmického prostoru a dále pak konkrétní pravidla pro výzkum a využívání kosmického prostoru a nebeských těles. Protože je právo kosmu součástí mezinárodního práva veřejného, základním právním nástrojem jsou mezinárodní smlouvy. V současnosti je právo kosmu postaveno na pěti mezinárodních smlouvách, z nichž nejvýznamnější je jednoznačně Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles z roku 1967, dále Dohoda o záchraně z roku 1967, Úmluva o odpovědnosti z roku 1971 a Úmluva o registraci z roku 1974. Nelze opomenout rovněž Dohodu o Měsíci z roku 1979, která je sice po právní stránce velmi zajímavá, v praxi je však její význam mizivý.

1.2. Kosmický prostor

Kosmickým prostorem rozumíme prostor kolem Země, kde se nenachází žádná atmosféra. Přítomnost nebo naopak nepřítomnost atmosféry je tak základním ukazatelem, podle něž lze rozlišovat, zda se jedná o vzdušný prostor nebo o kosmický prostor. Je však velmi pozoruhodné, že ačkoliv státy v kosmickém prostoru již desítky let vyvíjejí různorodé aktivity, zatím si s konečnou platností nestanovily, v jaké přesné výšce nad zemským povrchem začíná kosmický prostor. V Kosmické smlouvě, ani v žádné jiné mezinárodní smlouvě, nenalezneme přesné vymezení

¹ MAHULENA HOFMANN & TANJA MASSON-ZWAAN: Introduction to Space Law, Fourth Edition, Wolters Kluwer, 2019, str. 18 -19

kosmického prostoru. Názory na určující výšku se různí, obecně však lze říci, že za určující se pokládá výška, ve které umožňuje nosná síla vzduchu pohyb letadel vpřed.² Mezinárodní letecká federace, jakož i další mezinárodní organizace, považují za určující tzv. Karmánovu hranici, což je pomyslná linie ve výšce 100 km nad zemským prostorem. Nelze však říci, že by tato výška byla uznávána jako určující všeobecně. Například americký Národní úřad pro letectví a vesmír (NASA) považuje za určující výšku 50 mil (přibližně 80,5 km) nad zemským povrchem. S další potenciální určující výškou přišli vědci z Univerzity v Calgary, podle nichž na základě několika studií o zemské atmosféře kosmický prostor začíná ve výšce 118 km nad zemským povrchem.³ V mezinárodním společenství sice nepanuje stoprocentní shoda ohledně přesné hranice kosmického prostoru, avšak mezinárodní společenství rychle přijalo obyčejové pravidlo, že oblast počínající od nejnižší možné oběžné dráhy umělých satelitů (což je cca 100 km nad hladinou moře) nepodléhá suverenitě států, a tedy se jedná o kosmický prostor⁴.

Kosmický prostor řadíme vedle Antarktidy, volného moře a mořského dna za hranicemi národních jurisdikcí do mezinárodních prostorů, které se vyznačují specifickými pravidly pro chování států a dalších subjektů mezinárodního práva. Základním pravidlem platícím ve všech těchto prostorech je, že zde neexistuje možnost žádného státu si tento prostor ani jeho část přivlastnit či vykonávat zde svoji suverenitu. Další společné pravidlo říká, že přístup do těchto prostorů mají všechny státy bez diskriminace a že všechny státy mohou tyto prostory využívat za rovných podmínek.⁵

1.3. Nebeská tělesa

Nebeským tělesem lze rozumět jakýkoliv objekt nacházející se vně zemské atmosféry, přičemž je lze dělit na tělesa přirozená a tělesa umělá, tedy lidmi vytvořená. Kosmická smlouva neobsahuje definici nebeského tělesa, avšak z jejího obsahu lze vyvodit, že se nebeským tělesem rozumí jakékoliv přirozené seskupení hmoty ve vesmíru. V tomto smyslu budu užíván pojem nebeské těleso ve této práci. V češtině lze nalézt několik synonym k tomuto pojmu, jako je například nebeský objekt, kosmický objekt či astronomické těleso.

2 PAVEL ŠTURMA & ČESTMÍR ČEPELKA: Mezinárodní právo veřejné, 2. vydání, C.H. Beck, 2018, str. 194
3 článek „Where is space?“ z 22.2. 2016, National Environmental Satellite Data and Information Service, dostupné zde: <https://www.nesdis.noaa.gov/news/where-space> stav ke dni 10. 12. 2022

4 VLADLO S. VERESHCHETIN & GENNADY M. DANILENKO: Custom As a Source of International Law of Outer Space, Journal of Space Law, 1985, Vol. 13, str. 1009

5 JAN ONDŘEJ: Právní režimy mezinárodních prostorů, 2004, vydavatelství Aleš Čeněk, str. 9 a násl.

Pojem nebeské těleso však nelze zaměňovat s pojmem astronomický objekt, neboť tento pojem označuje jakoukoliv fyzickou entitu, strukturu či spojení, které se přirozeně vyskytuje ve vesmíru⁶. Kromě nebeských těles je astronomickým objektem i mlhovina, hvězdokupy či celé galaxie – tedy tento pojem je širší.

1.3.1. Asteroidy

Nabízí se otázka, zda veškeré asteroidy, i ty opravdu malé o velikosti jen několika stovek metrů, je nutno považovat za nebeská tělesa. Tato otázka je závažnější, než se na první pohled zdá, neboť právě asteroidy jsou velmi bohaté na vzácné přírodní zdroje a jejich kompletní vytěžení by ve svém důsledku znamenalo přivlastnění si nebeského tělesa, které je explicitně zakázáno Kosmickou smlouvou. Většina autorů se však přiklání k názoru, že velikost nebeského tělesa nemůže být ukazatelem jeho právního statusu, a tedy že asteroidy, byť malé, je nutno považovat za nebeská tělesa.⁷

1.4. Přírodní zdroje ve vesmíru

Nebeská tělesa, především asteroidy, obsahují obrovské množství vzácných a velmi hodnotných prvků a minerálů, jejichž zásoby se jeví v porovnání s těmi pozemskými téměř nekonečné. Tyto prvky jsou využitelné jak v těžkém průmyslu, tak v elektrotechnice a často je nelze nahradit žádným substitutem. Jedná se konkrétně o železo, nikl, zlato a platinu, jakož i o řadu dalších těžkých kovů, ale i o méně známé prvky, kterými jsou například neodym, lanthanum a yttrium.⁸ Tyto prvky se v současné době ve velké míře těží hlavně v Číně, nicméně velmi rychle docházejí a jejich těžba je spojena s drastickými dopady na životní prostředí. Dalším prvkem, který se potenciálně může stát předmětem těžby, je helium-3, které je obsaženo v měsíčním regolitu – což je vrstva různorodého nezpevněného horninového materiálu⁹. Helium-3 je využitelné jako palivo druhé generace pro termonukleární fúzi, avšak komerční využití této fúze je stále ještě otázkou budoucnosti.¹⁰

6 článek „Which celestial bodies make up the Solar System and their characteristics, 2023, Space blog, dostupný zde:<https://planetariodevitoria.org/estrelas/quais-corpos-celestes-formam-o-sistema-solar-e-suas-caracteristicas.html> stav ke dni 20. 2. 2023

7 MANFRED LACHS: *The Law of Outer Space: An Experience in Contemporary Law-making*, Sijthoff & Noordhoff International Publishers, 1972, str. 46

8 ALEX GILBERT: „Mining in space is Coming“, *Milken Institute Review*, dostupné zde: <https://www.milkenreview.org/articles/mining-in-space-is-coming>, ke dni 27. 11. 2022

9 H. JAY MELOSH: *Planetary Surface Processes*, Cambridge University Press, 2011, str. 276

10 MICHAEL DELLO-IACOVO & SERKAN SAYDAM: *Humans have big plans for mining in space – but there are many things holding us back*, 2022, UNSW Sydney, dostupné zde: <https://newsroom.unsw.edu.au/news/science-tech/humans-have-big-plans-mining-space-%E2%80%93-there-are-many-things-holding-us-back>, stav ke dni 19. 12. 2022

Pro účely této práce pojem přírodní zdroje používán ve smyslu průmyslově využitelných prvků a minerálů, které se potenciálně mohou stát předmětem komerční těžby.

V současné době je pozornost soustředěna především na těžbu zmrzlé vody z Měsíce, neboť toto je cesta, jak značně snížit náklady provozování kosmických misí a zároveň již existují technologie, díky kterým by těžba vody byla reálně uskutečnitelná. Z vytěžené vody by bylo možné vytvořit palivo a získat kyslík tolik potřebný pro posádky kosmických lodí.¹¹

2. Vývoj mezinárodněprávní úpravy kosmického prostoru

Nejprve je třeba vymezit povahu kosmického prostoru jako takového a charakterizovat obecná pravidla, které se v tomto prostoru uplatňují. Jako každá společenská pravidla, i mezinárodněprávní pravidla chování států a potažmo i nestátních organizací a jednotlivců v kosmickém prostoru prošla svojí historickou proměnou.

2.1. Právní režim kosmického prostoru před kosmickou smlouvou

O právní úpravu kosmického prostoru se státy začaly zajímat v podstatě ihned po úspěšném vyslání prvního umělého objektu do vesmíru, jímž byla sovětská umělá družice Sputnik 1 v roce 1957. Objevování kosmu totiž s sebou přineslo spoustu nových otázek a výzev pro mezinárodní společenství. Jako nejdůležitější se ukázala potřeba vyřešit otázku uplatnění státní suverenity v kosmu a dále otázku militarizace a vojenských operací prováděných v kosmickém prostoru.¹² Krátce po vyslání Sputniku 1 vyslovila Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) v rezoluci OSN č. 1348 XIII. z roku 1958 přání mezinárodního společenství využívat kosmický prostor výlučně pro mírové účely a dále přání, aby veškeré výhody vyplývající z průzkumu a využívání vesmíru byly sdíleny mezi všechny národy. V této rezoluci se dále valné shromáždění OSN vyjádřilo, že pro výzkum a využívání kosmického prostoru je velmi důležitá mezinárodní kooperace, a že pro takovou kooperaci by bylo významným přínosem zřízení mezinárodního orgánu v rámci OSN. Touto rezolucí došlo proto k ustanovení ad hoc Komise pro mírové využití kosmického prostoru (zkráceně COPUOS).

11 New era of locally sourced resources in space, The European Space Agency, článek ze dne 22. 10. 2019, dostupný zde: https://www.esa.int/Science_Exploration/Human_and_Robotic_Exploration/New_era_of_locally-sourced_resources_in_space stav ke dni 22. 8. 2023

12 EDWIN W. PAXON: Sharing the Benefits of Outer Space Exploration: Space Law and Economic Development, Michigan Journal of International Law, 1993, Vol. 14 (3), str. 488

V roce 1959 byla valným shromážděním OSN přijata rezoluce č. 1472 XIV., která založila trvalý mandát COPUOS, a to konkrétně za účelem zkoumání technických a právních aspektů objevování vesmíru.¹³ V rezoluci č. 1472 bylo znovu vyjádřeno přání mezinárodního společenství, aby průzkum a využívání kosmického prostoru sloužilo k dobru celého lidstva a také, aby tyto činnosti probíhaly výhradně pro mírové účely. Na rozdíl od rezoluce č. 1348 tato rezoluce výslovně obsahuje prohlášení, že průzkum a využití kosmu by mělo být pouze pro zlepšení lidstva a ve prospěch států bez ohledu na stupeň jejich ekonomického či vědeckého rozvoje.

Úplně prvním zdrojem práva kosmu byla mezinárodní obyčejová pravidla, která vznikla a ustálila se poměrně rychle v porovnání s mezinárodními obyčejí vztahujícími se k ostatním mezinárodním prostorům. K velmi rychlé adaptaci mezinárodních obyčejů v oblasti kosmu zajisté přispěla skutečnost, že z počátku aktivity v kosmickém prostoru vyvíjel jen malý počet států. K rychlé formulaci a ustálení obyčejových pravidel rovněž přispěla řada rezolucí přijatých Valným shromážděním OSN, z nichž asi nejvýznamnější byla rezoluce č. 1962 XVIII. z roku 1963, jež obsahuje Deklaraci právních zásad, kterými se řídí aktivity států při průzkumu a využití vesmíru.

Mezi nejzákladnější mezinárodní obyčeje patří pravidlo, že kosmický prostor je otevřený všem státům bez rozdílu a je volně použitelný pro průzkum a využití všem státům, dále pravidlo, že v kosmickém prostoru se neuplatní suverenity států a v neposlední řadě, že kosmický prostor se nemůže stát předmětem národního přivlastnění.¹⁴ Velmi důležitým obyčejovým pravidlem je rovněž pravidlo, že státy vykonávají kontrolu a mají jurisdikci nad těmi objekty, které vypustily do kosmického prostoru. Tyto mezinárodní obyčeje jsou natolik významné, že byly následně začleněny do mezinárodních smluv, z nichž nejvýznamnější je Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles (zkráceně Kosmická smlouva). I když je tedy valná většina obyčejových pravidel v současnosti obsažena v mezinárodních smlouvách, mezinárodní obyčej v oblasti práva kosmu přesto neztrácí svůj význam, neboť se nadále uplatňuje vůči státům, které nejsou smluvními stranami příslušných mezinárodních smluv.

13 CARL CHRISTOL: *The Modern International Law of Outer Space*, New York: Pergamon Press, 1982, str. 13-15

14 VLADLEN S. VERESHCHETIN & GENNADY M. DANILENKO: *Custom As a Source of International Law of Outer Space*, *Journal of Space Law*, 1985, Vol. 13, str. 1007

2.2. Právní režim kosmického prostoru podle Kosmické smlouvy

V roce 1967 byla mezinárodním společenstvím přijata Kosmická smlouva, do níž byly vtěleny již dříve v rezolucích OSN vyjádřené základní zásady a principy a konečně jim byl tímto dán právně závazný charakter, nikoliv již jen politicky závazný. Zásady obsažené v Kosmické smlouvě jsou natolik důležité a klíčové, že se o Kosmické smlouvě hovoří jako o „Ústavě kosmu“.¹⁵ V podání Kosmické smlouvy má kosmický prostor a nebeská tělesa charakter mezinárodního prostoru, jež patří celému lidstvu, je volně přístupný všem státům bez rozdílu a bez diskriminace za rovných podmínek a žádný stát v něm nemůže uplatňovat svoji suverenitu a ani si jej přivlastnit, ať už prohlášením suverenity, užíváním, okupací nebo jakýmkoliv jiným způsobem.¹⁶

Výzkum a využívání kosmického prostoru a nebeských těles má probíhat výlučně pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na stupeň jejich hospodářského a vědeckého stupně rozvoje, přičemž je zaručena svoboda vědeckého bádání. V Kosmické smlouvě je rovněž zakotvena zásada, že výzkum a využívání vesmíru se může dít výlučně pro mírové účely a platí zákaz umisťovat jaderné zbraně a zbraně hromadného ničení na oběžnou dráhu Země či umisťovat je na nebeské objekty.¹⁷

Co se týče praktických aspektů aktivit prováděných v kosmickém prostoru, Kosmická smlouva obsahuje řadu dalších pravidel – například že státy nesou odpovědnost za škodu způsobenou objekty jimi vypuštěnými do kosmu¹⁸; mají také odpovědnost za národní činnost prováděnou v kosmu či na nebeských tělesech, a to bez ohledu na to, zda tyto aktivity vyvíjejí vládní či nevládní organizace, a dále že kosmonauti jsou považováni za vyslance lidstva a smluvní strany jsou povinny jim poskytnout veškerou pomoc a součinnost v případě nehody, tísně či nouzového přistání.¹⁹ Je nutno zmínit také zajímavé pravidlo týkající se využívání kosmických plavidel, výstroje, stanic a zařízení. Ohledně nich platí, že jsou volně přístupné představitelům smluvních stran na základě vzájemnosti, a to po předchozím oznámení návštěvy.²⁰

15 ABIGAIL D. PERSHING: Interpreting the Outer Space Treaty's Non-appropriational principle: Customary International law from 1967 to Today, *The Yale Journal of International Law*, 2019, Vol. 44 (1) str. 152

16 Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles z 10. října 1967, *United Nations Treaty Collection*, článek I., II.

17 *Ibid.*, článek IV.

18 *Ibid.*, článek VII.

19 *Ibid.*, článek V.

20 *Ibid.*, článek XII.

Kosmická smlouva zůstává i v současné době nejdůležitějším pramenem kosmického práva, avšak nelze přehlédnout její značné nedostatky. Zejména v souvislosti se skutečností, že v současné době přibývá soukromých společností, které vyvíjejí aktivity v kosmickém prostoru, se jeví úprava Kosmické smlouvy jako nedostatečná, neboť s takovými subjekty nepočítá. Rovněž řada jejích pravidel je velmi vágně formulována, respektive řada pojmů postrádá řádnou definici, což působí interpretační potíže, jak bude blíže popsáno v kapitole 3.1. této práce.

2.3. Právní režim kosmického prostoru podle Dohody o Měsíci

V roce 1979 byla přijata Dohoda řídící činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech (zkráceně Dohoda o Měsíci). Této dohody se účastní pouze 18 smluvních států, mezi nimiž není žádný stát, který by ve větší míře vyvíjel aktivitu v kosmickém prostoru (a další 4 státy ji podepsaly, ale zatím neratifikovaly) a tedy její význam je v rámci mezinárodního práva téměř nulový. I přes to se budu Dohodou o Měsíci ve své práci zabývat, neboť obsahuje velmi zajímavý koncept využívání Měsíce a jiných nebeských těles a jejich přírodních zdrojů a její obsah je předmětem desítky let probíhajících diskuzí na mezinárodní půdě.

Na rozdíl od Kosmické smlouvy se Dohoda o Měsíci zabývá právní úpravou aktivit prováděných na Měsíci a ostatních nebeských tělesech, jakož i na jejich oběžných dráhách, avšak nikoliv v kosmickém prostoru jako takovém. Dohoda o Měsíci obsahuje řadu zásad a principů, které jsou obsaženy i v Kosmické smlouvě, avšak na rozdíl od Kosmické smlouvy Dohoda tyto zásady prohlubuje a konkretizuje. Dle Dohody mají veškeré aktivity, zejména výzkum a využívání Měsíce a dalších nebeských tělesech, probíhat v souladu s mezinárodním právem a mají být prováděny výlučně za mírovými účely.²¹ Dohoda o Měsíci obsahuje podrobnější pravidla ohledně zákazu provádění zkoušek zbraní a dalších vojenských operací a dále obsahuje i zákaz umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na Měsíci či na jeho oběžné dráze.²² Obdobně jako v Kosmické smlouvě, tak i v Dohodě je obsažena zásada, že výzkum a využívání Měsíce má probíhat pro dobro a v zájmu všech států a národů bez ohledu na stupeň jejich ekonomického a vědeckého vývoje a dále že státy se při výzkumu a využívání Měsíce mají řídit zásadou mezinárodní spolupráce a zásadou vzájemné pomoci.²³

21 Dohoda řídící činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech ze dne 5. prosince 1979, 1365 United Nations Treaty Collection 3, článek 2, čl. 3 odst. 1

22 ibid., článek 3 odst. 3

23 ibid., článek 4 odst. 1

Dohoda o Měsíci rovněž obsahuje pravidla, jejichž účelem je zabránit konfliktům mezi státy týkajícím se území Měsíce a ostatních nebeských těles. Mezi tato pravidla patří zejména informační povinnost států o místě, čase, účelu a trvání prováděných činností buď přímo těmito státy nebo subjekty, nad nimiž státy vykonávají kontrolu.²⁴ Dohoda dále stanoví zásadu, že všechny státy mají rovný přístup k výzkumu a využívání Měsíce a ostatních nebeských těles bez diskriminace a zakazuje státům přivlastňovat si povrch či podzemí Měsíce.²⁵ Na rozdíl od Kosmické smlouvy obsahuje Dohoda o Měsíci mimo jiné i výslovnou úpravu získávání a využívání přírodních zdrojů z Měsíce a jiných nebeských těles,²⁶ která bude podrobněji rozebrána v kapitole 3.2. této práce.

Snad nejzajímavějším, nejkontroverznějším a zároveň nejvíce diskutovaným ustanovením Dohody o Měsíci je článek 11, který prohlašuje Měsíc a jeho přírodní zdroje za společné dědictví lidstva.²⁷ Dle tohoto článku by konkrétní vymezení pojmu „společné dědictví lidstva“ mělo být obsaženo v mezinárodním režimu, jež by reguloval využívání přírodních zdrojů pocházejících z Měsíce, který mají smluvní státy v budoucnu vytvořit poté, co bude toto využívání prakticky uskutečnitelné. Tento mezinárodní režim však nebyl doposud vytvořen, neboť na mezinárodní úrovni nebylo ani po desítkách let jednání v rámci COPUOS dosaženo konsenzu ohledně konkrétní podoby takového režimu.

2.4. Shrnutí

V současnosti je stále hlavním právním nástrojem v oblasti kosmického práva Kosmická smlouva, která však vznikla před více než padesáti lety, kdy vesmírné technologie a samotný průzkum kosmu byl na úplném začátku své existence a navíc v době, kdy veškeré aktivity v kosmu de facto prováděly pouze dva státy a tyto aktivity byly i státem organizovány a vedeny.²⁸ Od té doby lidstvo v této oblasti neskutečně pokročilo, jednak co se týká technologií i rozsahu aktivit, ale také co do počtu zapojených států, soukromých společností a dalších entit a stávající právní úprava je tak nedostatečná a nereflkuje současné potřeby. Nadto od 80. let sílí tendence směřující ke komercializaci a privatizaci zdrojů z kosmu, přičemž tyto otázky stávající právní úprava vůbec neřeší.

24 ibid., článek 5 odst. 1

25 ibid., článek 11 odst. 2, 3, 4

26 ibid., článek 6 odst. 2

27 JAMES R. WILSON: Regulation of the Outer Space Environment Through International Accord: The 1979 Moon Treaty, 2011, Fordham Environmental Law Review, vol. 2 no. 2, str. 176

28 STEPHAN HOBE: The Impact of New Developments on International Space Law, New Actors, Commercialisation, Privatisation, Increase in the Number of “Space-faring Nations“, Uniform Law Review, Volume 15, Issue 3-4, August-December 2010, str. 869

Několik států reagovalo na tento nedostatek mezinárodněprávní úpravy tím, že přijaly vlastní národní legislativu. Je však otázka, nakolik je z hlediska mezinárodního práva přípustné, aby si státy jednostranně upravovaly pravidla chování v mezinárodním prostoru. I když je tedy zřejmé, že současný právní režim kosmického prostoru je nedostatečný, přesto mu však nelze upřít, že úspěšně slouží k udržení míru a k rozvoji mezinárodní spolupráce v oblasti kosmu.²⁹

V reakci na mezery v právní úpravě kosmu vznikl v rámci mezivládní iniciativy v čele s USA právně nezávazný dokument nazvaný Artemis Accords, který však řeší jen některé otázky v oblasti výzkumu Měsíce a zatím jej podepsalo pouze 24 států. Je však možné, že se Artemis Accords stane jakousi pomyslnou branou k vytvoření závazného právního režimu kosmického prostoru, který by vyhovoval současným poměrům a který by komplexně upravil dosud nevyřešené právní otázky. Podrobněji se bude Artemis Accords věnováno v kapitole 3.3. této práce.

V rámci OSN neustávají diskuze ohledně právní úpravy kosmu a je patrná neúnavná snaha mezinárodního společenství o dosažení alespoň dílčího mezinárodního konsenzu ohledně otázek vlastnictví získaných přírodních zdrojů z kosmu a jejich následného prodeje, kosmického odpadu, vesmírného turismu a kolonizace Marsu.³⁰ V této souvislosti nelze nezmínit činnost Úřadu OSN pro vesmírné záležitosti (zkráceně UNOOSA), který je zodpovědný za podporu mezinárodní spolupráce v mírovém využití vesmíru, jenž spočívá zejména v podpoře zapojení rozvojových zemí do vesmírných programů, v tvorbě odborných studií a v provádění rozhodnutí přijatých v COPUOS.

3. Mezinárodněprávní režim těžby v kosmu

Tato kapitola se bude zabývat právním režimem těžby přírodních zdrojů na nebeských tělesech. Je však nutno zdůraznit, že žádný takový právní režim na mezinárodní úrovni zatím vytvořen nebyl, naopak spousta právních otázek zůstává nevyřešena a zdá se, že mezinárodní konsenzus je v nedohlednu. Přesto však v existujících mezinárodních smlouvách lze spatřovat základy budoucího právního režimu těžby, a tyto základy se v této kapitole autorka této práce pokusí rozklíčovat. Dále v této kapitole bude popsáno existující soft-law, konkrétně Artemis Accords a tzv. Building Blocks, které mají ambici formulovat některá základní pravidla, kterými by se v budoucnu mohla těžba v kosmu řídit.

29 BARRY KELLMAN: On Commercial Mining of Minerals In Outer Space: A Rejoinder To Dr Ricky J. Lee, 2014, *Air & Space Law*, vol. 39 (6), str. 411-420

30 MERVE E. BURGER: Current Issues Being Discussed in Space Law, *Proceedings for the First Symposium on Space Economy, Space Law and Space Sciences Istanbul University Press*, 29. - 30. května 2021

3.1. Právní režim těžby v kosmu z pohledu Kosmické smlouvy

Kosmická smlouva neobsahuje žádná konkrétní pravidla využívání přírodních zdrojů a o přírodních zdrojích se vlastně vůbec nezmiňuje. Je tedy vůbec možné z ustanovení Kosmické smlouvy vyčíst, zda je po právu využívání přírodních zdrojů pocházejících z nebeských těles? V tomto kontextu je relevantní zejména článek I, který říká, že: „*Výzkum a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles se provádějí pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a vědeckého rozvoje, a patří všemu lidstvu. Kosmický prostor včetně Měsíce a jiných nebeských těles je volný pro výzkum a využívání všemi státy bez jakékoli diskriminace, na základě rovnosti a podle mezinárodního práva a všechny oblasti nebeských těles jsou volně přístupné. V kosmickém prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles musí být svoboda vědeckého bádání a státy usnadňují a napomáhají mezinárodní spolupráci při takovém bádání.*“ Článek I Kosmické smlouvy tedy garantuje svobodu průzkumu a využívání kosmu a je tak chápán jako základ pro povolení využívat přírodní zdroje.³¹

Dle obecných pravidel obsažených ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu je nutno Kosmickou smlouvu vykládat v dobré víře v souladu s běžným významem, který je termínům ve smlouvě dán v jejich kontextu a ve světle smyslu a účelu smlouvy³². Mnozí autoři po aplikaci těchto výkladových pravidel došli k závěru, že pojem „užívání“ obsažený v článku I Kosmické smlouvy znamená využívání přírodních kosmických zdrojů s použitím současných i budoucích technologií, neboť účelem článku I je obsáhnout veškeré kosmické aktivity, a to bez ohledu na to, zda tyto aktivity v době přijetí Kosmické smlouvy bylo možné provádět, či nikoliv.³³ Aby tedy bylo zodpovězeno na otázku položenou v úvodu této kapitoly - ano, využívání kosmických zdrojů je v souladu s Kosmickou smlouvou, avšak toto využívání je striktně omezeno pravidly obsaženými v článku I Kosmické smlouvy. Omezení spočívá zejména v zákazu jakékoliv diskriminace, dále v rovnosti všech států a další omezení spočívá v závazku vždy dodržovat mezinárodní právo při uplatňování svobody využívání kosmu.

31 RAM S. JAKHU a kol.: *Space Mining and Its Regulation*, Springer, 2017, str. 125

32 Vídeňská úmluva o smluvním právu ze dne 23. 5. 1969, článek 31 odst. 1

33 např. supra note 31, str. 118

3.1.1. Princip „province of all mankind“ a princip „blaha a zájmu všech zemí“

Kosmická smlouva v článku I říká, že kosmický prostor patří všemu lidstvu. V anglické verzi smlouvy je uvedeno, že kosmický prostor je „province of all mankind“ tedy provincie veškerého lidstva. Tento princip představuje další omezení svobody využívání kosmických zdrojů. Co tento princip vůbec znamená a je možné tento princip skloubit s komerčními zájmy jednotlivých států?

Nejprve je nutno zdůraznit, že princip „province of all mankind“ není to samé, co princip „společného dědictví lidstva“, na němž je postavena Dohoda o Měsíci a nelze tyto dva principy zaměňovat.³⁴ Nicméně lze říci, že článek I Kosmické smlouvy obsahuje pravidla, která zároveň tvoří samotnou podstatu principu společného dědictví lidstva. Jedná se konkrétně o tato pravidla: využívání kosmického prostoru se má dít pro blaho a v zájmu všech států a to bez ohledu na stupeň jejich hospodářského a technologického vývoje, kosmický prostor je přístupný všem státům bez rozdílu, v kosmu panuje svoboda výzkumu a využívání kosmického prostoru a kosmický prostor není objektem národního přivlastnění. Dá se říci, že společným cílem principu „province of all mankind“ a principu „společné dědictví lidstva“ je ochrana zájmů těch států, které nejsou tolik technologicky vyspělé.³⁵

Princip „společné dědictví lidstva“ však jde ještě dále, neboť předpokládá, že veškeré benefity vyplývající z využívání kosmických zdrojů musí být rovnoměrně sdíleny mezi všechny státy, a to bez ohledu na míru participace toho kterého státu v předmětných kosmických aktivitách. Kosmická smlouva sice také uvádí, že veškeré kosmické aktivity mají probíhat pro blaho a v zájmu všech zemí, avšak toto pravidlo nutně neznamená, že veškerý zisk vyplývající z využívání zdrojů z kosmu musí být rovnoměrně rozdělen mezi všechny státy světa. Dle názoru řady autorů článek I. Kosmické smlouvy nezakládá pozitivní závazek státu sdílet benefity s ostatními státy. Spíše je tento princip chápán jako negativní závazek, kdy státy jsou povinny zdržet se takového chování, které by druhým státům bránilo ve výkonu jejich práv v oblasti aktivit v kosmu.³⁶ Jak tedy chápat princip blaha a zájmu všech zemí?

34 BORIS MAIORSKI: A Few Reflections on the Meaning and the Interrelation of „Province of All Mankind“, Colloquium on the Law of Outer Space, 1986, str. 58-59

35 ZHAO YUN: An International Space Authority: A Governance Model for Space Commercialization Regime, Journal of Space Law, 2004 Vol. 30, str. 279

36 např. RICKY J. LEE: Law and Regulation of Commercial Mining of Minerals in Outer Space, Springer Dordrecht 2012, str. 156- 157

Nejprve je nutno si uvědomit, že blaho a zájem všech zemí nelze zaměňovat s blahem a zájmem každé země, neboť to, co bude dobré pro jednu zemi, nemusí být v zájmu jiné země.³⁷Tuto tezi lze demonstrovat na konkrétním příkladu - když některá země vyváží určitou surovinu, kterou těží na svém území, tak nebude v jejím zájmu, aby se tatáž surovina těžila v obrovském množství v kosmu a snížila se tak její cena. Na druhou stranu bude v zájmu jiných zemí, aby se cena předmětné suroviny snížila a zvýšila se její dostupnost. Proto je potřeba nahlížet na princip „blaha a zájmu všech zemí“ v utilitaristickém smyslu – tedy tento princip reflektuje úsilí o co největší dobro pro co největší počet subjektů.³⁸

Lze se tedy přiklonit k názoru části autorů, že komerční využívání kosmických zdrojů ve svém důsledku může být pro blaho a v zájmu všech zemí, neboť tyto zdroje nahradí docházející či úplně chybějící přírodní zdroje na Zemi a bude tak umožněn technologický rozvoj lidstva.³⁹ Přesunutí těžby do kosmu bude mít rovněž i pozitivní dopady na životní prostředí, neboť těžba těžkých kovů a dalších materiálů je spojena s rozsáhlou ekologickou újmou. Komerční využití zdrojů tedy přinese užitek, který sice bude pro mnoho států nepřímý, rozhodně však bude přítomný.⁴⁰

S komerční těžbou jsou spojeny další důsledky, které jsou v přímém rozporu s principem blaha a zájmu všech zemí. Když si úzká skupina technologicky vyspělých států přivlastní obrovské množství strategických materiálů, už tak velká nerovnost mezi rozvojovými a vyspělými státy se ještě více prohloubí. Dále je zde riziko, že příliv drahých a vzácných materiálů způsobí rozsáhlé ekonomické změny a bude mít tak na státy podobný dopad jako ohromné množství zlata získané z Nového světa na Španělsko v době objevných plaveb, které způsobilo jeho bankrot.⁴¹

37 JINYUAN SU: Legality of Unilateral Exploitation, *The International and comparative law quarterly*, 2017, Vol.66 (4), str. 1002

38 JEREMY BENTHAM: *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (17 March 2015), dostupné zde: <https://plato.stanford.edu/entries/bentham/>

39 Supra note 37

40 SARAH COFFEY: Establishing a Legal Framework for Property Rights to Natural Resources in Outer Space, *Case Western Reserve journal of international law*, 2009, Vol.41 (1), str. 127

41 ALEXANDER ZYMA: *Global Administrative Law and Regulation of Extraction of Minerals in Outer Space*, *Advanced Space Law*, 2019, Volume 4, str. 128

Lze tedy shrnout, že neregulovaná komerční těžba kosmických zdrojů může lidstvu přinést značný užitek, na druhou stranu ale může mít až fatální důsledky. Je tedy nezbytně nutné vytvořit multilaterální režim upravující otázky získávání zdrojů z nebeských těles, aby státy dodržovaly princip rovného přístupu a také princip blaha a zájmu všech zemí.⁴²

Takový multilaterální režim by měl zejména nastolit rovnováhu mezi „obecným blahem“ a ekonomickým ziskem investorů – jinými slovy, měl by být postaven na kompromisu mezi rozdělením zisku mezi celé lidstvo a exkluzivním právem států a soukromých entit na zisk vyplývající z jejich vlastních kosmických aktivit.⁴³

3.1.2. Otázka vlastnictví přírodních zdrojů

Aby mohla započít komerční těžba kosmických zdrojů, bude nutné nejprve vyřešit otázku vlastnického práva k těmto zdrojům. Lze předpokládat, že žádný investor nebude chtít investovat miliardy dolarů do těžby, když nebude mít právně zaručeno, že se stane řádným vlastníkem toho, co vytěží.⁴⁴

Právní základ této problematiky nalezneme v článku II Kosmické smlouvy, který říká, že: „*Kosmický prostor včetně Měsíce a jiných nebeských těles si jednotlivé státy nemohou přivlastnit prohlášením suverenity, užíváním, okupací nebo jakýmkoli jiným způsobem.*“. Toto ustanovení je však velmi vágní a nabízí více možností výkladu. Je otázkou, jaký právní status mají přírodní zdroje – zda stejný jako nebeská tělesa, a tedy se na ně vztahuje zákaz přivlastnění státy, a nebo mají odlišný status a jejich vlastnictví můžeme zahrnout do mezinárodním právem povoleného využívání kosmických zdrojů, jak jsem bylo vymezeno v kapitole 3.1. této práce.

Přivlastněním obecně rozumíme výkon kontroly nad vlastnictvím, či převzetí vlastnictví do držby.⁴⁵ Autoři se však neshodnou, zda zákaz přivlastnění má být chápán jen jako zákaz uplatňování státní suverenity nad kosmickým prostorem a nebeskými tělesy v územním smyslu, nebo zda tento zákaz má zahrnovat i zákaz uplatňování vlastnického práva ke zdrojům ve smyslu soukromého práva.

42 UNCOPUOS, Právní podvýbor, Draft Report of the 55th Session of the Legal Subcommittee of the COPUOS, Vídeň, 4–15 květen 2016, A/AC.105/C.2/L.298/Add.1 odst. 26

43 srov. YUN ZHAO: A Multilateral Regime for Space Resource Exploration and Utilization, International Law and Politics III, 2020, Vol 17, no. 3, str. 333

44 srov. např. MAHULENA HOFMANN & P.J. BLOUNT: Emerging Commercial Uses of Space: Regulation Reducing Risks, Journal of World Investment & Trade 19, 2018, str. 1007

45 BRYAN A. GARNER a kol.: Black's Law Dictionary, 9. vydání, 2009, str. 117

Někteří autoři zastávají názor, že Kosmická smlouva nezakazuje soukromé přivlastnění zdrojů, jakmile byly vytěženy, a pokud by to takto tvůrci smlouvy zamýšleli, tak by tento zákaz explicitně vyjádřili v Kosmické smlouvě.⁴⁶ Jiní autoři jsou opačného názoru, tedy že Kosmická smlouva zakazuje jakékoliv přivlastnění státy v kosmu včetně přivlastnění přírodních zdrojů.⁴⁷

Většina autorů se však v současnosti přiklání k prvnímu výkladu článku II Kosmické smlouvy, tedy že přivlastnění vytěžených materiálů je akceptovatelné, neboť těžba materiálů je chápána jako povolené využívání kosmu podle článku I Kosmické smlouvy.⁴⁸

Zdá se, že tento výklad je v souladu i s původním záměrem tvůrců Kosmické smlouvy, neboť se předpokládá, že důvodem zakotvení zákazu přivlastnění byla především snaha předejít tomu, aby si státy jednostranně zabraly část či celé nebeské těleso, prohlásily nad ním svoji suverenitu a umístily na něm zbraně, a proto byl zákaz přivlastnění chápán výlučně v územním smyslu.⁴⁹ Dalším argumentem ve prospěch tohoto výkladu je, že článek II Kosmické smlouvy zakazuje přivlastnění nebeských těles užíváním, avšak nezakazuje užívání samotné.⁵⁰

Pokud by se v budoucnu mezinárodní společenství shodlo, že přivlastnění vytěžených kosmických zdrojů státem nezakládá přivlastnění ve smyslu článku II Kosmické smlouvy, pak vyvstává otázka, zda k vytěženým zdrojům mohou uplatňovat vlastnické právo i nestátní subjekty – tedy soukromé společnosti či jednotlivci.

Kosmická smlouva byla vytvořena s tou myšlenkou, že státy budou jedinými aktéry v kosmu a se soukromými společnostmi či dokonce jednotlivci smlouva nepočítá.⁵¹ Jediné ustanovení Kosmické smlouvy, které zmiňuje entity odlišné od státu, je článek VI., který říká: „*Smluvní státy nesou mezinárodní odpovědnost za národní činnost v kosmickém prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles, ať již tuto činnost provádí vládní organizace nebo nevládní instituce, a za to, že národní činnost se provádí v souladu s ustanoveními obsaženými v této smlouvě.*“.

46 ALLAN WASSER & DOUGLAS JOBES: Space Settlements, Property Rights, and International Law: Could a Lunar Settlement Claim the Lunar Real Estate It Needs to Survive?, *Journal of Air Law and Commerce*, Vol. 73 Issue 1, 2008, str. 56-57

47 např. PHILIP DE MAN: Exclusive Use in an Inclusive Environment: The Meaning of the Non-Appropriation Principle for Space Resource Exploitation, Springer Cham, 2016, str. 206-2011

48 Supra note 15

49 JOANNE I. GABRINOWICZ: Space Law: Its Cold War Origins and Challenges in the Era of Globalization, *Suffolk University Law Review*, 2004, Vol. 37 (4), str. 1043

50 Supra note 31, str. 125

51 srov. např. VIRGILIU POP: Appropriation in Outer Space: The Relationship Between Land and Ownership and Sovereignty on the Celestial Bodies, *Space Policy* Vol. 16 (4), 2000, str. 275-276

Činnost nevládních institucí v kosmickém prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles povoluje a trvale kontroluje příslušný smluvní stát.“. Ve světle tohoto ustanovení lze dovodit, že článek II. se vztahuje i na nestátní subjekty, neboť státy mají plnou odpovědnost za veškeré aktivity nestátních subjektů, které spadají pod jejich jurisdikci. Dle názoru některých autorů by ani nedávalo smysl, kdyby se článek II. nevztahoval i na soukromé subjekty, neboť pak by mohlo dojít k situaci, že by státy „zneužily“ soukromé subjekty k tomu, aby si skrze ně přivlastnily část či celé nebeské těleso.⁵² Další argument podporující tento závěr spočívá v myšlence, že vlastnické právo nemůže být uplatňováno, aniž by bylo zaštitěno autoritou státu, který by takové právo garantoval a poskytoval mu ochranu.⁵³

Pokud se tedy přikloníme k výkladu, že článek II. zakazuje přivlastnění kosmického prostoru a nebeských těles nejenom státům samotným, ale i soukromým subjektům, pak v souladu s argumentací popsanou výše můžeme a *contrario* dovodit, že článek II. nezakazuje soukromým subjektům uplatňovat vlastnické právo k již vytěženým kosmickým materiálům. Dále je třeba dodat, že uznání a ochrana vlastnického práva k vytěženým materiálům ze strany státu nezakládá „národní přivlastnění“ v územním smyslu, nebo výkon suverenity státu nad územím, ale představuje výkon jurisdikce nad občany státu.⁵⁴

Další otázkou, která v souvislosti se zákazem přivlastnění vyvstává, je otázka vlastnictví kosmických zdrojů *in situ* – tedy v místě samém, před jejich vytěžením. Zásadním argumentem proti *in situ* vlastnictví spatřuji v tom, že přírodní zdroje, dokud nejsou vytěženy a *de facto* odděleny od povrchu nebeského tělesa, jsou součástí nebeského tělesa a proto si je nelze přivlastnit, neboť článek II. Kosmické smlouvy explicitně zakazuje přivlastnění nebeských těles.⁵⁵ Dalším zásadním argumentem je, že uplatnění vlastnického práva k dosud nevytěženým zdrojům by znamenalo omezení volného přístupu k určitým částem daného nebeského tělesa, a tedy by bylo v přímém rozporu s článkem I Kosmické smlouvy, který garantuje volný přístup všem státům ke všem oblastem nebeských těles.⁵⁶

52 např. PATRICIA M. STERNS & LESLIE I. TENNEN: *Privateering and Profiteering on the Moon and other Celestial Bodies: Debunking the Myth of the Property Rights in Space*, *Advances in Space Research* 31, 2003, str. 2433

53 srov. FABIO TRONCHETTI: *The Non-Appropriation Principle Under Attack: Using Article II of the Outer Space Treaty in Its Defence*, *Air & Space Law*, 2008, Vol. 33 (3), str. 281

54 GLENN H. REYNOLDS: *International Space Law: Into the Twenty-First Century*, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1992, Vol. 25 (2), str. 225, 233

55 srov. *Supra* note 15, str. 165

56 *Supra* note 51 str. 277

3.2. Právní režim těžby v kosmu z pohledu Dohody o Měsíci

Na rozdíl od Kosmické smlouvy Dohoda o Měsíci explicitně stanovuje některá pravidla nakládání s kosmickými přírodními zdroji. Konkrétně se jedná o článek 6 odst. 2, který dává smluvním státům právo sbírat a odnímat vzorky minerálů a dalších látek pro vědecké účely, přičemž stát, který tyto vzorky odebral, má jejich část poskytnout k vědeckému bádání ostatním smluvním státům a mezinárodní vědecké obci. Přírodními zdroji se dále zabývá článek 11, a to konkrétně zdroji pocházejícími z Měsíce. Tyto zdroje článek 11 odst. 1 prohlašuje za společné dědictví lidstva. Jak jsem již předestřela v kapitole 2.3. této práce, jedná se o nejkontroverznější ustanovení Dohody o Měsíci, které zapříčinilo, že Dohodu převážná většina států neratifikovala. Princip společného dědictví lidstva však samotná Dohoda blíže nespecifikuje a nesděluje, v čem tento princip spočívá.

Tento princip však mezinárodnímu právu není neznámý, neboť na něm je založen i právní režim přírodních zdrojů z mořského dna, kterému věnuji kapitolu 6 této práce. Autoři se povětšinou shodnou na následujících elementech, ze kterých se princip společného dědictví lidstva skládá: společné dědictví lidstva nesmí být subjektem národního přivlastnění, všechny státy sdílejí jeho správu, benefity vyplývající z jeho výzkumu a využívání musí být rovnoměrně sdíleny mezi všechny státy bez ohledu na míru jejich participace, společné dědictví musí být využíváno striktně pro mírové účely a dále musí být zachováno pro budoucí generace⁵⁷ Ve světle takového výkladu společného dědictví lidstva jsou přírodní zdroje z nebeských těles chápány jako společný majetek všech národů, jehož využívání vyžaduje mezinárodní kontrolu, aby získané bohatství a technologie mohly být redistribuovány všem národům.⁵⁸

Dohoda o Měsíci sice explicitně nezakazuje komerční těžbu přírodních zdrojů, avšak její článek 11 odst. 5 sděluje, že než k takovému využívání zdrojů dojde, musí být nejprve vytvořen mezinárodní režim, který by stanovil pravidla využívání přírodních zdrojů. Některé státy proto toto ustanovení Dohody o Měsíci vnímají jako jakési moratorium těžby v kosmu.⁵⁹ Oponenti dále tvrdí, že v případném mezinárodním režimu vytvořeném v intencích Dohody o Měsíci by byly vyspělé státy s vlastním kosmickým programem přehlasovány a „převálcovány“ rozvojovými státy, neboť ty jsou v početní většině.

57 BARBARA E. HEIM: Exploring the Last Frontiers for Mineral Resources: A Comparison of International Law Regarding the Deep Seabed, Outer Space and Antarctica, 1990, str. 819

58 ALAN D. WEBBER: Extraterritorial Law on the Final Frontier: A Regime to Govern the Development of Celestial Body Resources, The Georgetown Law Journal, 1983, Vol. 71 (5), str. 1436-1437

59 např. LEIGH S. RATINER: International Space Activities 1979, Hearings Before the Subcommittee on Space Science and Applications of the Committee on Science and Technology, U.S. House of Representatives, 96. Congress, September 5 and 6 1979, Forgotten Books, 2018

V důsledku by takovému režimu velily chudší státy, které by trvaly na rovnoměrném přerozdělování zisku mezi všechny státy a na sdílení technologií, což se neshoduje se zájmy kosmických velmocí.⁶⁰ Vesmírné velmoci se však povětšinou shodnou, že mezinárodní rámec upravující těžbu v kosmu nakonec bude potřeba vytvořit a dá se říci, že článek 11 Dohody této myšlenky připravil půdu.⁶¹

Co však Dohoda o Měsíci explicitně zakazuje, je přivlastnění si přírodních zdrojů in situ. Tento zákaz nalezneme v článku 11 odst. 3 Dohody, který říká, že „*Povrch ani podzemí Měsíce, ani žádná jeho část či přírodní zdroje na místě samém se nestanou majetkem žádného státu, mezinárodní mezivládní nebo nevládní organizace, národní organizace nebo nevládního subjektu či jakékoliv fyzické osoby.*“. Zde můžeme vidět snahu tvůrců Dohody o Měsíci pokrýt mezery Kosmické smlouvy, spočívající jednak v úpravě využívání přírodních zdrojů a jednak ve skutečnosti, že Dohoda počítá i s nestátními subjekty – tedy soukromými společnostmi i jednotlivci a výslovně i jim zakazuje přivlastnění si nebeských těles či jejich částí.⁶²

V současnosti se zdá, že Dohoda o Měsíci je odsouzena k neúspěchu a nestane se určujícím právním předpisem upravujícím těžbu v kosmu. Přesto však má i svá pozitiva a v budoucnu se může stát, že některé její myšlenky COPUOS převezme a vtělí je do dodatku ke Kosmické smlouvě.⁶³ Mezi tyto potenciálně převzaté myšlenky autoři řadí zejména výslovné zahrnutí soukromých subjektů do kosmického práva, větší ochranu zájmů zemí bez kosmického programu a explicitní úpravu využívání kosmických zdrojů. Dalším ustanovením, které je velmi výhodné pro potenciální investory a které může být převzato, je článek 3 odst. 3 Dohody, který zakazuje jakékoliv užití síly či vyhrožování násilím a jakékoliv nepřátelské jednání a dále článek odst. 4., který zakazuje vytváření jakýchkoliv vojenských základen. Dohoda tak jde velmi nad rámec Kosmické smlouvy co do záruk zajištění míru a bezpečnosti na nebeských tělesech, což investorům garantuje, že jejich investice bude bezpečná.⁶⁴

60 KEVIN V. COOK: The Discovery of Lunar Water: An Opportunity to Develop a Workable Moon Treaty, Georgetown International Environmental Law Review, Vol. 11, 1998-1999 Str. 667

61 PRIYANK D. DOSHI: Regulating The Final Frontier: Asteroid Mining and The Need For A New Regulatory Regime, Notre Dame Journal of International & Comparative Law, 2016, Vol. 6 (1), str. 207

62 ibid., str. 206

63 JAMES R. WILSON: Regulation of the Outer Space Environment Through International Accord: The 1979 Moon Treaty, 2011, Fordham Environmental Law Review, vol. 2 no. 2, str. 182

64 Supra note 31, str. 130

3.3. Artemis Accords

Artemis Accords z roku 2020 je mnohostranná dohoda mezi vládou Spojených států amerických a vládami dalších států, které se podílí na tzv. Artemis programu, což je kosmický program, jehož konečným cílem je vyslat první ženu a dalšího muže na Měsíc.⁶⁵ K Accords dosud přistoupilo 24 států, z nichž většinu tvoří vyspělé státy s kosmickým programem a v březnu 2023 se připojila i Česká republika. Z těchto 24 států je 8 států členskými státy Evropské kosmické agentury (dále jen „ESA“), avšak ESA jako taková se k Accords nepřipojila, ačkoliv je významným partnerem programu Artemis.⁶⁶ Proti Accords se otevřeně postavila Ruská federace, neboť podle ní jsou Accords příliš „USA-centrické“, prosazující výlučně zájmy Spojených států, a proto se Rusko k nim nepřipojí.⁶⁷ K Accords se z kosmických velmocí dále nepřipojila Indie, Spolková republika Německo, Francie a Čína, kterou ovšem z participace vyloučily samotné Spojené státy národní legislativou již v roce 2011, když zakázaly jakoukoliv spolupráci v oblasti kosmických aktivit s Čínou či čínskými společnostmi.⁶⁸ Německo a Francie k Artemis Accords nepřistoupily z toho důvodu, že by preferovaly řádně projednanou mezinárodní dohodu, která by znamenala větší právní jistotu pro všechny aktéry.⁶⁹ Francie navíc podepsala (i když zatím neratifikovala) Dohodu o Měsíci, a tedy její účast na Artemis Accords by byla problematická.

Accords obsahují vůdčí zásady a směrnice týkající se výzkumu a využití Měsíce a ostatních nebeských těles – výslovně Marsu, komet, asteroidů a jejich oběžných drah a jejich účelem je předložit definitivní interpretaci a vysvětlení základních principů režimu založeného Kosmickou smlouvou.⁷⁰ Accords je dohoda sama o sobě právně nezávazná, ale hned ve 2. oddílu 1. odstavci uvádí, že signatáři mají v úmyslu implementovat principy obsažené v Accords skrze vhodné nástroje, jako jsou například mezivládní dohody s ostatními signatáři, memoranda o porozumění či dohody mezi národními vesmírnými agenturami.

65 NASA: Principles for a Safe, Peaceful, and Prosperous Future, dostupné zde: <https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/index.html> ke dni 5. 4. 2023

66 ŠIMON PEPŘÍK: Národní regulace aktivit v oblasti kosmických zdrojů, Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA, 1/2022, str. 131

67 JEFF FOUST: Russia Skeptical about Participating in Lunar Gateway, Space News, 2 October 2020 dostupné zde: <https://spacenews.com/russia-skeptical-about-participating-in-lunar-gateway/>, stav ke dni 5. 4. 2023

68 Department of Defense and Full-Year Continuing Appropriations Act, 2011, Public Law No. 112-10, Title III: Commerce, Justice, Science, and Related Agencies, §1340

69 CHRISTOPHER NEWMAN: Artemis Accords: why many countries are refusing to sign Moon exploration agreement, článek z 19. 10. 2020, dostupný zde: <https://theconversation.com/artemis-accords-why-many-countries-are-refusing-to-sign-moon-exploration-agreement-148134>, stav ke dni 25. 8. 2023

70 ATHAR U. DIN: The Artemis Accords: The End of Multilateralism in the Management of Outer Space?, The International Journal of Space Politics & Policy, 2022, Vol. 20, str. 136

Accords jsou některými autory a státy vnímána jako snaha Spojených států vyhnout se řádnému procesu přijímání mezinárodních smluv v rámci OSN a získat co nejrychleji mezinárodní konsenzus k jejich výkladu Kosmické smlouvy.⁷¹ Jiní autoři vidí Accords jako snahu Spojených států legitimovat své odchýlení se od Kosmické smlouvy, či jako snahu legitimovat jednostranné vytvoření nových pravidel neobsažených v Kosmické smlouvě.⁷²

Převážná většina ustanovení Artemis Accords doslovně citují či parafrázuji pravidla obsažená v Kosmické smlouvě. Kontroverzi však vzbuzují dva oddíly, věnující se využívání přírodních zdrojů. Jedná se o oddíl 10, který v odstavci 1 říká, že využívání vesmírných zdrojů může být pro lidstvo přínosem, a to poskytováním zásadní podpory pro bezpečné a udržitelné operace. V odstavci 2 je uvedeno, že extrakce a využívání zdrojů z nebeských těles se má dít způsobem slučitelným s Kosmickou smlouvou a způsobem podporujícím bezpečné a udržitelné kosmické aktivity, a dále že extrakce kosmických zdrojů nezakládá národní přivlastnění podle článku II Kosmické smlouvy. V odstavci 3 je dále stanoveno, že signatáři se zavazují informovat generálního tajemníka OSN, veřejnost a mezinárodní vědeckou komunitu o jejich aktivitách zahrnujících extrakci zdrojů, a to v souladu s Kosmickou smlouvou.

Oddíl 10 Accords tedy nabízí jeden z možných výkladů principu zákazu národní apropriace zakotveném v článku II. Kosmické smlouvy. Z tohoto ustanovení lze vyčíst, že Accords považují současný mezinárodní režim založený Kosmickou smlouvou za dostatečný k tomu, aby mohla započít komerční těžba kosmických zdrojů s tím, že státy si mezi sebou mají uzavírat smlouvy, které by blíže specifikovaly pravidla využívání těchto zdrojů.⁷³

Druhým kontroverzním ustanovením Accords je oddíl 11, který předpokládá vytvoření tzv. „bezpečnostních zón“ za účelem zabránění škodlivého rušení či zasahování (*harmful interference*) do aktivit a operací určitého státu. Jedná se o úplně nový koncept, který Kosmická smlouva nezná. Stát, který provádí vědecké či jiné aktivity na nebeském tělese, je dle Accords oprávněn vytvořit bezpečnostní zónu pro tyto své aktivity, jejíž rozsah a délka trvání by byla odvislá od charakteru té které činnosti.

71 např. FRANS VON DER DUNK: For All Moonkind: Legal Issues of Human Settlements on the Moon: Jurisdiction, Freedom and Inclusiveness, International Institute of Space Law, 2020, Vol. 63 (2), str. 78

72 např. ROSSANA DEPLANO: The Artemis Accords: Evolution or Revolution in International Space Law?, British Institute of International and Comparative Law, 2021, Vol. 70, str. 800

73 FABIO TRONCHETTI & HAO LIU: Australia Between the Moon Agreement and the Artemis Accords, 3. 6. 2021, Australian Institute of International Affairs, dostupné zde: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/australia-between-the-moon-agreement-and-the-artemis-accords/>

Ostatní signatáři se pak zavazují tyto bezpečnostní zóny respektovat. Accords sice v oddíle 11 v odst. 11 uvádí, že při vytváření a užívání bezpečnostních zón signatáři respektují princip volného přístupu do všech oblastí nebeských těles, je však otázkou, nakolik a jestli vůbec lze skloubit vytváření bezpečnostních zón s principem volného přístupu. Dalším problémem je, že respektování takových bezpečnostních zón nebude vymahatelné vůči 3. státům, které k Accords nepřistoupily⁷⁴ a dále, že Accords neobsahují žádný mechanismus, na základě kterého by byly přidělovány oblasti nebeských těles jednotlivým státům, ve kterých by si mohly tyto zóny vytvořit, což může potenciálně vést ke konfliktu.⁷⁵

Accords se sice v mnoha svých ustanoveních odvolává na Kosmickou smlouvu, avšak pravdou zůstává, že obsahuje zcela nový koncept využívání kosmických zdrojů a nová pravidla v Kosmické smlouvě neobsažená, což přináší otázku, nakolik jsou Accords s Kosmickou smlouvou kompatibilní.⁷⁶

3. 4. Building Blocks

V roce 2016 vznikla pod záštitou Haagského institutu pro celosvětovou spravedlnost (*The Hague Institute for Global Justice*) Haagská mezinárodní pracovní skupina pro správu kosmických zdrojů (*The Hague International Space resources Governance Working Group*; dále jen „pracovní skupina“), a to za účelem posouzení potřeby právní regulace využívání kosmických zdrojů a případně s cílem položit základ takového právního rámce a poskytnout tak půdu pro mezinárodní diskuzi. Pracovní skupina je složena z 35 členů, jež zastupují široké spektrum účastníků na aktivitách souvisejících s kosmickými zdroji – jedná se o zástupce států, příslušného průmyslového odvětví, investorů, univerzit a výzkumných center. Na činnosti pracovní skupiny se také nepřímo podílí tzv. pozorovatelé, což jsou profesionálové přímo zapojeni do kosmických aktivit.

74 FRANS VON DER DUNK: The Artemis Accords and the law: Is the Moon ‘back in business’?, 2. 6. 2020, The University of Auckland, dostupné zde: <https://www.thebigq.org/2020/06/02/the-artemis-accords-and-the-law-is-the-moon-back-in-business/> stav ke dni 13. 5. 2023

75 MATTHEW GROSS: The Artemis Accords: International Cooperation in the Era of Space Exploration, 27. 2. 2023, Harvard International Review, dostupné zde: <https://hir.harvard.edu/the-artemis-accords/>, stav ke dni 13. 5. 2023

76 Supra note 72, Str. 802

Pozorovatelé jsou přizváni na schůze pracovní skupiny, na nichž mohou předkládat své připomínky a nabídnout svůj úhel pohledu z pozice profesionálů v oboru a jejich počet, na rozdíl od členů skupiny, není omezen.⁷⁷ Výsledkem tříleté činnosti pracovní skupiny je soubor dvaceti základních zásad pro rozvoj mezinárodního rámce pro řízení aktivit v oblasti kosmických zdrojů (*Building Blocks for the Development of an International Framework on Space Resources Activities*; dále jen „Building Blocks“) jejichž finální verze byla přijata dne 12. listopadu 2019.⁷⁸

Building Blocks navazují na principy mezinárodního kosmického práva obsažené v Kosmické smlouvě a snaží se je interpretovat v kontextu aktivit souvisejících s kosmickými přírodními zdroji.⁷⁹ Z jejich textu je patrná snaha Pracovní skupiny zajistit konzistenci s Kosmickou smlouvou a s dalšími existujícími kosmickými smlouvami, a proto jazyk Building Blocks do značné míry koresponduje s jazykem těchto smluv.⁸⁰ Příkladem je ustanovení 4.3. v němž je uvedeno, že „kosmické zdroje mají být využívány výlučně pro mírové účely“ a „aktivity související s kosmickými zdroji mají být vykonávány pro blaho a v zájmu všech států a celého lidstva bez ohledu na stupeň jejich ekonomického a vědeckého vývoje“. Většina ustanovení Building Blocks je záměrně obecná až vágní, aby byla zajištěna jejich širší akceptace a aby zůstala otevřená pro další konkretizaci ze strany států či jiných stran zúčastněných na mezinárodní diskuzi. Účelem Building Blocks totiž není formulovat konkrétní a konečná pravidla, ale nabídnout odrazový můstek pro další diskuze na mezinárodní půdě.⁸¹

Kromě základních principů a směrnic nabízí Building Blocks i možné definice klíčových pojmů. Například kosmické zdroje definují jako „těžitelný a/nebo obnovitelný neživý zdroj in situ ve vesmíru“ a využití těchto zdrojů definují jako „obnovu kosmických zdrojů a těžbu nerostných surovin nebo těkavých materiálů z nich pocházejících“. Co se týče vymezení aktivit souvisejících s kosmickými zdroji, Building Blocks tyto aktivity pojímají v co nejširším možném smyslu, když je definují jako „činnost prováděnou v kosmickém prostoru za účelem vyhledávání kosmických zdrojů,

77 Universiteit Leiden, International Institute of Air and Space Law; The Hague International Space Resources Governance Working Group, dostupné zde: <https://www.universiteitleiden.nl/en/law/institute-of-public-law/institute-of-air-space-law/the-hague-space-resources-governance-working-group> stav ke dni 7. 4. 2023

78 The Hague International Space resources Governance Working Group, *Building Blocks for the Development of an International Framework of a Space Resources Activities*, 2019; Introduction, dostupné zde: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgelcerdheid/instituut-voor-publiekrecht/lucht--en-ruimterecht/space-resources/revised-building-blocks-following-the-meeting-of-april-2019.pdf> stav ke dni 7. 2023

4. 2023

79 The Hague International Space resources Governance Working Group: Reflections on the Building Blocks for an International Framework, *Journal of Space Law*, 2019, Vol. 43 (1), str. 157

80 Ibid., str. 166

81 Ibid., str. 166

*obnovy těchto zdrojů a těžby nerostných surovin nebo těžkých materiálů z nich, včetně výstavby a provozu souvisejících těžebních, obnovovacích, zpracovatelských a přepravních systémů“.*⁸²

Co do rozsahu budoucího právního režimu Building Blocks uvádí, že režim by se měl vztahovat jak na státy a mezinárodní organizace, tak i na nevládní entity.⁸³ Blocks výslovně nezmiňují soukromé společnosti, ale mám za to, že je možné tyto společnosti zahrnout pod pojem „nevládní entity“.

Podle Building Blocks by měla budoucí právní regulace stát zejména na principu udržitelného rozvoje, podpory předvídatelnosti a vzájemné kompatibility národních legislativ, podpory efektivního, racionálního, udržitelného a ekonomického využívání zdrojů, na užití udržitelné technologie a dále by měl vzít v potaz potřeby rozvojových zemí jakož i potřeby vědy.⁸⁴

Kromě těchto velmi obecných principů Building Blocks nabízejí i konkrétnější pravidla, například úpravu prioritních práv k těžebním lokacím. Režim by měl provozovatelům umožnit získání prioritních práv, a to vždy na konkrétně určený časový úsek a ke konkrétně vymezené části nebeského tělesa. Tato práva by měla následně být evidována v mezinárodním rejstříku, který by měl dostatečně zaručit uznání a respektování prioritních práv ze strany ostatních aktérů.⁸⁵

Mezinárodní režim by měl dále umožnit získání vlastnického práva k vytěženým zdrojům, a to prostřednictvím národních legislativ, bilaterálních dohod či mezinárodních smlouv.⁸⁶ Režim by měl rovněž zajistit, aby získávání kosmických zdrojů probíhalo zásadně v souladu se zákazem národního přisvojení nebeských těles vyjádřeným v článku II Kosmické smlouvy.⁸⁷

Building Blocks dále přicházejí s velmi zajímavým řešením otázky, jak docílit toho, aby aktivity související s kosmickými zdroji probíhaly v souladu s principem blaha a zájmu všech států a s principem „province of all mankind“ obsaženém v článku I Kosmické smlouvy. Dle Building Blocks by řešení mělo spočívat ve sdílení benefitů získaných v souvislosti s využíváním kosmických zdrojů, přičemž nabízejí příkladný výčet podob takového sdílení – může se jednat o podporu zapojení všech států do aktivit souvisejících s kosmickými zdroji; rozvoj kosmické vědy a

82 The Hague International Space resources Governance Working Group, Building Blocks for the Development of an International Framework of a Space Resources Activities, 2019; 2. Definition of key terms; dostupné zde: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgeleerdheid/instituut-voor-publiekrecht/lucht--en-ruimterecht/space-resources/revised-building-blocks-following-the-meeting-of-april-2019.pdf> ke dni 7. 4. 2023

83 Ibid., 3. Scope

84 Ibid., 4. Principles, odst. 4.2

85 Ibid., 7. Priority Rights

86 Ibid., 8. Resource Rights, odst. 8.1.

87 Ibid., 8. Resource Rights, odst. 8.3.

technologií; zisk relevantních dovedností a schopností zainteresovaných států; spolupráce ve vzdělávání a školení; přístup k informacím a jejich vzájemné předávání; vznik společných podniků (*joint ventures*); vzájemná výměna expertizy a technologií a založení mezinárodního fondu.⁸⁸ Building Blocks uvádějí, že by budoucí právní režim neměl požadovat povinné přerозdělování finančních zisků.⁸⁹ Toto pojetí sdílení užiteků vychází ze současného stavu, kdy užítky vyplývající z využívání kosmického prostoru nejsou sdíleny mezi státy v peněžní formě, ale sdílení spočívá v mnohem cennějším vytvoření technologií, které jsou využívány napříč celým světem – tedy i státy, které se bezprostředně na vytvoření těchto technologií nepodílely.⁹⁰

3.5. Možné scénáře vývoje právní úpravy těžby v kosmu

Na akademické i politické půdě je zřejmá vzrůstající tendence podpořit komerční těžbu v kosmu a tomu odpovídá i snaha vykládat ustanovení Kosmické smlouvy tak, aby byl takový způsob využití kosmických zdrojů umožněn. Zejména narůstá počet těch, kteří chápou zákaz národního přisvojení nebeských těles výlučně v územním smyslu, a tedy přisvojení si vytěžených materiálů považují za legální. Dále je patrná snaha vyjít vstříc mezinárodnímu konsenzu a nabídnout buďto vlastní výklad kosmického práva, či alespoň připravit základ pro relevantní mezinárodní debatu.

V této chvíli se nabízí více možných scénářů vývoje právní úpravy těžby v kosmu. První z možných scénářů je z hlediska právní jistoty a mezinárodního smíru nejvhodnější, a tím je vytvoření mezinárodního právního režimu, na jehož tvorbě se budou podílet jak kosmické velmoci tak rozvojové státy, a který nalezne kompromis mezi zájmy obou těchto skupin. Je však zřejmé, že toto řešení je běh na dlouhou trať, navíc s nejistým cílem, když nakonec vůbec nemusí dojít k mezinárodnímu konsenzu a vytvořený režim způsobí více rozbrojů, než kdyby žádný nebyl vytvořen.

Druhým možným scénářem jsou multilaterální dohody menších skupin států se stejnými zájmy.⁹¹ Zde je výhodou, že mezi stejně smýšlejícími státy lze konsenzus nalézt poměrně rychle. Značnou nevýhodou je ovšem riziko, že nevyspělé státy budou ponechány stranou a na jejich zájmy nebude brán zřetel, a dále je riziko kolize jednotlivých režimů založených takovými dohodami.

88 Ibid., 13. Sharing of benefits arising out of the utilization of space resources, odst. 3.1.

89 Ibid., 13. Sharing of benefits arising out of the utilization of space resources, odst. 3.2.

90 CHELSEY DAVIDS & MARK J. SUNDAHL: The Hague Working Group on Space Resources: Creating the Legal Building Blocks for a New Industry, *Air & Space Lawyer*, 2017, Vol. 30 (3), str. 11

91 RACHEL NEEF: Artemis Accords: A New Path Forward for Space Lawmaking?, *Adelaide Law Review*, 2021, Vol. 42 (2), str. 579

Třetím možným scénářem, který se postupně začíná naplňovat, je vydat se cestou národních legislativ. Výhodou je opět rychlost přijetí takového řešení. Úprava výlučně národními legislativami ale dle mého názoru není vhodná už jen z toho důvodu, že kosmický prostor je prostorem mezinárodním. Rovněž existuje vysoké riziko kolize jednotlivých národních úprav. Dále je otázkou, nakolik bude pro investory dostatečná záruka daná pouze jedním státem, když ostatní státy nemusí práva investorů vůbec uznávat a respektovat. Dalším z možných scénářů je postupné vytváření mezinárodních obyčejových pravidel, kdy těžba v kosmu fakticky započne dříve, než budou vytvořena psaná pravidla. Zde je ovšem otázkou, je-li možné, aby k vytvoření obyčejových pravidel došlo, když už teď některé státy otevřeně protestují vůči některým pravidlům, která se část států snaží prosadit.⁹²

4. Národní právní úprava těžby v kosmu

V obecné rovině je v souladu s mezinárodním právem přijímat vnitrostátní legislativu, která hlouběji upravuje podmínky a pravidla kosmických aktivit. Podmínkou je pouze, že taková legislativa nesmí odporovat mezinárodněprávním závazkům, kterými je dotčený stát vázán, a dále nesmí porušovat mezinárodní obyčej.

Článek VI Kosmické smlouvy říká, že státy jsou mezinárodně zodpovědné i za aktivity, které provádí nevládní instituce a činnost takových institucí jsou státy povinny jednak povolovat a jednak trvale kontrolovat. Je tedy zřejmé, že je národní regulace nejenom po právu, ale je dokonce i přímo vyžadována Kosmickou smlouvou.⁹³ Řada států má v současnosti vlastní vnitrostátní kosmické právo, které určuje pravidla získávání licencí a povolení k různým kosmickým aktivitám, otázky pojištění, odpovědnosti za škodu a další záležitosti. V oblasti využívání kosmických přírodních zdrojů jsou však státy opatrné a s přijímáním vnitrostátní legislativy příliš nespíchají, protože dosud neexistuje mezinárodní konsenzus ohledně základních aspektů využívání těchto zdrojů.

Prvním státem na světě, který vnitrostátním právem stanovil pravidla získávání a využívání kosmických zdrojů a tím také reinterpretoval princip zákazu národního přivlastnění obsažený v článku II Kosmické smlouvy, byly Spojené státy americké v roce 2015. V následujících letech se přidalo Lucembursko, Spojené arabské emiráty a Japonsko. V této kapitole se pokusím charakterizovat jednotlivé právní úpravy a vystihnout jejich podobnosti a odlišnosti.

92 Supra note 72, str.808

93 Supra note 31, str. 150

4.1. U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act

Dne 25. 11. 2015 přijaly Spojené státy zákon o konkurenceschopnosti komerčního vypuštění do vesmíru (*Commercial Space Launch Competitiveness Act*; dále jen „Zákon o komercializaci“), jehož část IV. s názvem Průzkum a využití kosmických zdrojů (*Space Resource Exploration and Utilization*) obsahuje povinnosti prezidenta Spojených států, jejichž splnění má usnadnit a podpořit komerční průzkum kosmu a dále zakotvuje práva příslušníků Spojených států ke kosmickým zdrojům. Důvodem přijetí tohoto zákona byla potřeba vytvořit prostředí příznivé pro rozvoj komerčního kosmického průmyslu, a to prostřednictvím podpory soukromých investic a vytvořením stabilnější a předvídatelnější regulace.⁹⁴

Zákon o komercializaci definuje kosmický zdroj jako abiotický (neživý) zdroj in situ v kosmickém prostoru a dále dodává, že tyto zdroje zahrnují i vodu a minerály.⁹⁵ Zákon garantuje právo občanů Spojených států zapojeným do komerčního využívání těchto zdrojů uplatňovat nároky k těmto zdrojům, přičemž tyto nároky zahrnují právo předmětné zdroje vlastnit, držet, přepravovat, používat a prodávat. Podmínkou však je, že kosmické zdroje byly získány v souladu s aplikovatelným právem, včetně mezinárodních závazků Spojených států.⁹⁶

Je nutno zdůraznit, že oproti zákonné úpravě Lucemburska, zákon o komercializaci výše uvedená práva garantuje pouze příslušníkům Spojených států, což jsou všechny fyzické osoby, které jsou občany Spojených států, společnosti a entity vzniklé na základě a podléhající právu Spojených států a dále také subjekty, které sice vznikly na základě práva jiného státu, ale většinový podíl v nich je v rukou příslušníka Spojených států.⁹⁷

Z ustanovení § 51302 zákona o komercializaci vyplývá, že právo příslušníků Spojených států účastnit se komerčního využívání kosmických zdrojů má podléhat autorizaci a kontinuálnímu dozoru federální vlády. Povinnost autorizace potvrdila rovněž i zpráva kanceláře Bílého domu pro vědu a technologii ze dne 4. 4. 2016, dle které žádná osoba, která podléhá jurisdikci Spojených států, není oprávněna provádět jakékoliv kosmické aktivity bez předchozí autorizace.⁹⁸

94 U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act, H.R. 2262, 114th Congress, 2015, full title

95 Ibid., § 51301

96 Ibid., § 51303

97 Code of Federal Regulations, Title 14 – Aeronautics and Space, 2011, Part 401, Section 401.5

98 Executive Office of the President, Office of Science and Technology Policy, Washington D.C. 20502, zpráva ze dne 4. 4. 2016, Appendix, str. 6

Tato zpráva rovněž sděluje, že v oblasti povolování takových aktivit má mít pravomoc ministerstvo dopravy – Federální letecká administrativa ve spolupráci s ministerstvem zahraničí a ministerstvem obrany.⁹⁹ Pro udělování licencí ke komerčnímu využívání kosmických zdrojů tedy nebyla vytvořena speciální instituce či orgán ani dosud nebyl vytvořen konkrétní postup pro získání licence speciálně pro aktivity související s využíváním kosmických zdrojů. Udělení autorizace k takovým aktivitám se proto řídí kombinací již existujících postupů při udělování licencí ke standardním kosmickým aktivitám, avšak toto řešení má být pouze dočasné.¹⁰⁰

V odstavci 403 zákon o komercializaci uvádí, že přijetím tohoto zákona Spojené státy neuplatňují suverenitu, jurisdikci ani vlastnické právo k žádnému nebeskému tělesu. Účelem tohoto ustanovení je dostat mezinárodním závazkům Spojených států, a to zejména článku II. Kosmické smlouvy, který zakazuje národní přivlastnění nebeských těles. Protože však neexistuje mezinárodní konsenzus ohledně výkladu zákazu národního přivlastnění, neexistuje ani shoda mezi státy a autory, zda zákon o komercializaci skutečně obsahuje pravidla slučitelná s Kosmickou smlouvou, či nikoliv. Jedna strana tvrdí, že přijetím zákona o komercializaci Spojené státy jednostranně porušily mezinárodní kosmické právo, když si jednostranně určily pravidla využívání mezinárodního prostoru.¹⁰¹

Druhá strana naopak zastává názor, že Spojené státy své mezinárodní závazky neporušily, pouze vyplnily mezery mezinárodního práva v jeho souladu.¹⁰² Otázkou však nadále zůstává, zda takovou interpretaci ostatní státy přijmou, či nikoliv.

Jelikož se však jedná o vnitrostátní právní úpravu, existuje obava, že garance výše uvedených práv pouze ze strany jednoho státu nebude pro investory dostatečnou zárukou, neboť jejich práva budou uplatnitelná a vymahatelná pouze ve Spojených státech.¹⁰³

99 Ibid., str. 4

100 srov. sdělení George Nielda, administrátora Federální letecké administrativy pro komerční vesmírnou přepravu na evropské úrovni v rámci summitu Humans to Mars, 17. - 19. května 2016, dostupné zde: <https://www.youtube.com/watch?v=auAG822iOhc>, 15. minuta 40. vteřina, stav ke dni 14. 4. 2023 a dále citováno zde: JEFF FOUST: Moon Express wins U.S. government approval for lunar lander mission, Space News, 3. 8. 2016, dostupné zde: <https://spacenews.com/moon-express-wins-u-s-government-approval-for-lunar-lander-mission/>, stav ke dni 14. 4. 2023

101 např. GBENGA ODUNTAN: Who Owns space? US Asteroid-mining act is dangerous and potentially illegal, 25. 11. 2015, dostupné zde: <https://theconversation.com/who-owns-space-us-asteroid-mining-act-is-dangerous-and-potentially-illegal-51073> stav ke dni 13. 4. 2023

102 např. TANJA MASSON-ZWAAN & BOB RICHARDS: International Perspectives on Space Resource Rights, SpaceNews. 8. 12. 2015, dostupné zde: <https://spacenews.com/op-ed-international-perspectives-on-space-resource-rights/#sthash.qUo6j9VQ.dpuf> ke dni 13. 4. 2023

103 Supra note 15, str. 167

4. 2. Zákonná úprava využívání kosmických zdrojů v Lucembursku

Lucembursko jako první z evropských států dne 13. 7. 2017 přijalo zákon o těžbě a využívání kosmických zdrojů (dále jen „zákon o kosmických zdrojích“)¹⁰⁴, který nabyl účinnosti dne 1. 8. 2017. Hned zkraje v článku 1 tento zákon uvádí, že kosmické zdroje jsou způsobilé být vlastněny¹⁰⁵. Zákon však, na rozdíl od zákona Spojených států, blíže nedefinuje, co se rozumí kosmickými zdroji, ani neuvádí, které subjekty se mohou stát vlastníky takových zdrojů. Definicí kosmických zdrojů však obsahovala důvodová zpráva k původnímu návrhu zákona ze dne 11. 11. 2016, která tyto zdroje definuje jako „*abiotické (neživé) zdroje, které lze nalézt in situ v kosmickém prostoru, a které mohou být extrahovány. Tato definice zahrnuje například nerostné zdroje a vodu, ale nezahrnuje oběžné dráhy satelitů či rádiové spektrum.*“¹⁰⁶ Článek 2 zákona o kosmických zdrojích limituje článek 1 a udává pravidla pro těžbu a využívání kosmických zdrojů. Dle tohoto článku nikdo nesmí těžit nebo využívat kosmické zdroje bez obdržení písemné autorizace od ministra stojícího v čele ministerstva pro ekonomiku a kosmické zdroje. Dále nikdo nesmí být k výše uvedeným aktivitám autorizován, pokud by tyto aktivity vykonával skrze třetí osobu či jako zprostředkovatel¹⁰⁷.

Z tohoto ustanovení, jakož i z ustanovení následujících, je patrná snaha zákonodárce o co možná největší transparentnost v udělování autorizací a ve struktuře společností, kterým je autorizace udělena. Zákon například dále stanoví, že společnosti jsou povinny zveřejnit svoji vlastnickou strukturu a uvést veškeré akcionáře či společníky mající více než 10 % podíl v takové společnosti.¹⁰⁸ Společnosti, které autorizaci obdržely, také nesmí tuto autorizaci převádět na jiné subjekty.¹⁰⁹

Článek 3 výslovně uvádí, že autorizace se uděluje pro komerční účely¹¹⁰. Zákon jako takový se však nevztahuje na aktivity související se satelitní komunikací, využívání frekvenčních pásem či orbitálních pozic.¹¹¹

104 Law of 20th July 2017 on the exploration and use of space resources no. 7093, dostupné zde: https://space-agency.public.lu/en/agency/legal-framework/law_space_resources_english_translation.html

105 Ibid., článek 1

106 Draft law on the exploration and use of space resources and Explanatory Statement ze dne 11. 11. 2016, dostupné zde: https://gouvernement.lu/dam-assets/fr/actualites/communiqués/2016/11-novembre/11-presentation-spaceresources/Draft-law-space_press.pdf stav ke dni 12. 8. 2023

107 Ibid., článek 2

108 Ibid., článek 8

109 Ibid., článek 5

110 Ibid., článek 3

111 Ibid., článek 4

Zákon o kosmických zdrojích klade na zájemce o autorizaci vysoké nároky. Zájemci musí mít například vypracovaný robustní plán financování kosmických misí, musí splňovat podmínky personálního a technického vybavení, jeho statutární orgán i pracovníci musí mít dostatečné znalosti a zkušenosti v oboru, jakož i dobrou pověst¹¹². Důležitou povinností je také povinnost operátora být pojištěn pro případ způsobení škody. Pozoruhodné je, že zákon o kosmických aktivitách nelimituje odpovědnost za škodu určitou částkou, ale výslovně uvádí, že operátoři nesou plnou odpovědnost za veškeré způsobené škody.¹¹³ Zákon proto operátorům ukládá povinnost předcházet haváriím a škodám, a to pomocí důkladné vnitřní kontroly, monitorace a hlášení rizik.

Lucemburský zákon je tedy oproti jeho americkému protějšku vypracován mnohem podrobněji, neboť kromě řady podmínek pro udělení autorizace a povinností operátorů obsahuje například i poplatek za udělení autorizace¹¹⁴ a dále také sankce za porušování požadovaných povinností. Zajímavostí je, (a v českém právu nevídaným jevem) že zákon o kosmických zdrojích vedle sankce ve formě vysoké pokuty uvádí i trest odnětí svobody, a to až na 36 měsíců.¹¹⁵ Tento zákon tak zároveň plní funkci trestního předpisu v oblasti těžby v kosmu.

Dalším rozdílem oproti úpravě Spojených států je absence odkazu na povinnosti vyplývající pro Lucembursko z mezinárodních závazků. V původním návrhu zákona obsahovat článek 1 dovětek, že přivlastnění kosmických zdrojů je v souladu s mezinárodním právem.¹¹⁶ V důsledku nesouhlasu Státní rady Lucemburska¹¹⁷ se zákonodárcovou interpretací mezinárodního práva však byl tento dovětek z článku 1 vypuštěn a odkaz na mezinárodní právo nyní obsahuje pouze důvodová zpráva k zákonu. Jedním z argumentů, který ze strany Státní rady zazněl, byl ten, že těžební lokality na nebeských tělesech jsou součástí mezinárodní sféry, které si žádný stát dle Kosmické smlouvy nesmí přivlastnit či vykonávat v ní svoji suverenitu. Když si tedy část této mezinárodní sféry nesmí přivlastnit stát, nesmí si ji přivlastnit ani soukromá osoba, byť toto Kosmické smlouva výslovně nezakazuje.

112 Ibid., článek 7

113 Ibid., článek 16

114 Ibid., článek 13

115 Ibid., článek 18

116 Supra note 106

117 Státní rada (The Council of the State) je nezávislým orgánem, který v rámci legislativního procesu plní poradní funkci a má suspenzivní právo veta. Úkolem Státní rady je především přezkoumávat, zda návrhy zákona jsou v souladu s Ústavou, mezinárodními závazky Lucemburska, Prámem EU a obecnými právními principy. Zdroj: <https://luxembourg.public.lu/en/society-and-culture/political-system/conseil-etat.html> stav ke dni 12. 8. 2023

Další argumentace Státní rady se týkala otázky ochrany těžebních lokalit v kosmu. Státní rada si jednak kladla otázku, zda by výkon takové ochrany ze strany státu neznamenal výkon suverenity a dále se zaobírala otázkou, zda je vůbec možné výkon ochrany upravit vnitrostátním právem, když ostatní státy nejsou povinny vnitrostátní právo respektovat a tudíž nejsou povinny respektovat ani výkon ochrany těžebních lokalit ze strany jiných států. Dalším zásadním argumentem Státní rady byla skutečnost, že zákon o kosmických zdrojích v podstatě nedává svým adresátům právní jistotu ohledně přiznání práv ke kosmickým zdrojům, neboť opět se jedná o vnitrostátní právo, a tedy ostatní státy nemusí tato práva přiznávat.¹¹⁸

4.3. Federální zákon Spojených arabských emirátů o regulaci kosmického sektoru

Spojené arabské emiráty (dále jen „UAE“) rovněž přijaly legislativu týkající se těžby a využívání kosmických zdrojů pro komerční účely. Tato zákonná úprava je obsažena ve Federálním zákoně č. 12 z roku 2019 o regulaci kosmického sektoru (dále jen „Zákon o kosmickém sektoru“), jež byl přijatý dne 19. 12. 2019.¹¹⁹ Na rozdíl od lucemburské úpravy však zákon o kosmickém sektoru neobsahuje pouze úpravu aktivit týkajících se kosmických zdrojů, ale jedná se o zastřešující právní rámec veškerých kosmických aktivit, například vypouštění do vesmíru, registrace objektů, poskytování logistických služeb, monitoring a kontroly kosmických objektů, aktivity spojené se satelitní komunikací a řady dalších aktivit.¹²⁰

Zákon o kosmickém sektoru se těžbou a využíváním kosmických zdrojů příliš dopodrobna nezabývá. Ve skutečnosti zde nalezneme jen kusá pravidla, obsažená v několika ustanoveních. Prvním z nich je ustanovení kapitoly 1., článek 1, který mimo jiné obsahuje i definici kosmických zdrojů, dle které se za kosmické zdroje považují veškeré neživé zdroje přítomné v kosmickém prostoru, včetně minerálů a vody.¹²¹ Tato definice je tedy téměř shodná s definicí obsaženou v americké zákonné úpravě.

Zajímavostí je, že na rozdíl od předchozích dvou zmíněných zákonných úprav, zákon o kosmickém sektoru se žádným způsobem nezabývá otázkou přípustnosti vlastnictví kosmických zdrojů ani se nesnaží korelovat s mezinárodněprávní úpravou. Jediným obecným ustanovením, které se dotýká

118 Conseil d'État, Advice N° CE 51.987, N° dossier parl. 7093 ze dne 7. 4. 2017, dostupné zde: [https://conseil-
etat.public.lu/content/dam/conseil_etat/fr/avis/2017/07042017/51987.pdf](https://conseil-etat.public.lu/content/dam/conseil_etat/fr/avis/2017/07042017/51987.pdf) stav ke dni 12. 8. 2023

119 Federal Law No. (12) of 2019 on the regulation of the space sector, dostupné zde: [https://www.moj.gov.ae/assets/2020/Federal%20Law%20No%2012%20of%2019%20on%20TH
%20REGULATION%20OF%20THE%20SPACE%20SECTOR.pdf.aspx](https://www.moj.gov.ae/assets/2020/Federal%20Law%20No%2012%20of%2019%20on%20THE%20REGULATION%20OF%20THE%20SPACE%20SECTOR.pdf.aspx) stav ke dni 12. 8. 2023

120 Ibid, kapitola 1., článek 4.

121 Ibid, kapitola 1., článek 1.

mezinárodních závazků, je ustanovení kapitoly 1., článek 2., dle kterého je účelem zákona mimo jiné podporovat dodržování závazku státu provádět ustanovení mezinárodních úmluv a smluv týkajících se kosmického prostoru, jichž je stát smluvní stranou. Je důležité si uvědomit, že UAE jsou rovněž smluvní stranou Kosmické smlouvy, tudíž i ony jsou povinny dodržovat zákaz přivlastnění si kosmického prostoru či jeho části.

O vlastnickém právu ke kosmickým zdrojům se však zmiňuje až nedávno přijaté Rozhodnutí kabinetu č. 19/2023, které držitelům příslušné autorizace garantuje výkon vlastnických práv přiznávaných právem UAE ke kosmickým zdrojům, které daný operátor zkoumá, těží či jinak využívá.¹²² I když tedy zákon o kosmickém sektoru výslovně nestanoví, že kosmické zdroje jsou způsobilé být vlastněny, z výše zmíněného Rozhodnutí kabinetu usuzují, že UAE připouští a garantuje výkon vlastnického práva nad těmito zdroji.

Nelze nechat bez povšimnutí, že zákon o kosmickém sektoru stanovuje přísnější podmínky pro získání povolení k těžbě a využívání kosmických zdrojů než pro získání povolení k ostatním aktivitám prováděným v kosmu. Ostatní aktivity upravené tímto zákonem sice vyžadují autorizaci Kosmické agentury¹²³, avšak získání autorizace k těžbě a využívání kosmických zdrojů, včetně jejich koupě, prodeje, obchodování či skladování, je navíc podmíněno získáním souhlasu Rady Ministrů.¹²⁴ Pozoruhodné je, že UAE ze států, které přijaly zákonnou úpravu těžby kosmických zdrojů, je prozatím jediným státem, kde autorizaci k těžbě a využívání kosmických zdrojů uděluje nevládní, specializovaný a nezávislý orgán.

Zákon o kosmickém sektoru dále obsahuje podrobná pravidla, která se vztahují obecně na všechny kosmické aktivity spadající pod tento zákon. Tato pravidla se týkají například odpovědnosti za škodu, pojištění, monitorace a předcházení rizik, řešení mezinárodních sporů, přestupků a trestů za ně či vyšetřování nehod.

122 Článek „Key Features of the New United Arab Emirates Regulations on Space Activities“ ze dne 10. 8. 2023, dostupný zde: <https://www.wfw.com/articles/key-features-of-the-new-united-arab-emirates-regulations-on-space-activities/> stav ke dni 12. 8. 2023

123 Kosmická agentura je federální veřejný orgán s právní osobností, která je finančně i administrativně oddělena od ostatních orgánů státu a je podřízená Radě Ministrů (srov. Kapitola 2. Federálního zákona č. 12 z roku 2019 o regulaci kosmického sektoru)

124 Supra note 118, kapitola 3., čl. 18

4.4. Zákon Japonska o podpoře podnikatelské činnosti související s průzkumem a rozvojem vesmírných zdrojů

Zatím nejnovější zákon upravující těžbu a využívání kosmických zdrojů přijalo Japonsko. Konkrétně se jedná o zákon č. 83 o podpoře podnikatelské činnosti související s průzkumem a rozvojem vesmírných zdrojů (*Act on Promotion of Business Activities Related to the Exploration and Development of Space Resources, Act No. 83 of 2021*), který byl přijat dne 23. 6. 2021 a v účinnost vstoupil dne 23. 12. 2021 (dále jen „zákon o podnikatelských činnostech“).¹²⁵

Článek 1 zákona o podnikatelských činnostech uvádí, že účelem tohoto zákona je zajistit přesnou a plynulou implementaci úmluv týkajících se průzkumu a využívání kosmického prostoru, podporovat obchodní aktivity v oblasti průzkumu a využívání kosmu soukromými operátory a rovněž stanovit pravidla nabývání vlastnického práva ke kosmickým zdrojům.¹²⁶ Článek 2 pak tyto kosmické zdroje definuje jako „vodu, minerály a jiné přírodní zdroje, které existují v kosmickém prostoru, včetně Měsíce a jiných nebeských těles.“¹²⁷ Na rozdíl od jeho arabského protějšku, japonských zákon o kosmických zdrojích se snaží učinit zadost mezinárodním závazkům, které Japonsko má, přičemž tato snaha je nejvíce patrná z článku 6 zákona. Dle tohoto ustanovení je při prosazování zákona o podnikatelských činnostech třeba dbát na to, aby nebylo bráněno poctivému provádění smluv a jiných mezinárodních dohod, které Japonsko uzavřelo (*pozn. Japonsko mimo jiné uzavřelo Kosmickou smlouvu*) a dále žádné ustanovení tohoto zákona nesmí neprávem poškozovat zájem jiných států na uplatňování svobody průzkumu a využívání vesmíru, včetně Měsíce a jiných nebeských těles.¹²⁸ Další ustanovení, zabývající se mezinárodními vztahy, závazky a spoluprací, je článek 7. Dle tohoto ustanovení má japonská vláda usilovat o vytvoření mezinárodního harmonizovaného systému využívání a výzkumu kosmických zdrojů, a to ve spolupráci se zahraničními vládami a v koordinaci s mezinárodními organizacemi a jinými mezinárodními strukturami.¹²⁹

125 Act on the Promotion of Business Activities for the Exploration and Development of Space Resources, (Act No. 83 of December 23, 2021) , dostupný zde: <file:///C:/Users/User/Downloads/r03Aa000830102en16.0.pdf> stav ke dni 16. 8. 2023

126 Ibid., článek 1

127 Ibid, článek 2

128 Ibid, článek 6

129 Ibid, článek 7

Zákon o podnikatelských činnostech však již neuvádí, jaké mechanismy a opatření by se měly přijmout, aby skutečně bylo dosaženo toho, že nebudou neprávem poškozovány zájmy ostatních států. Další problém spatřuji v tom, že ze zákona není zcela zřejmé, co znamená pojem „neprávem poškozovat“. Tato formulace indikuje, že je snad přípustné poškozovat zájmy cizích států „po právu“. Zákon je rovněž velmi nekonkrétní v tom, co znamená „usilovat o vytvoření mezinárodního systému“. Otázkou tedy je, zda jsou články 6 a 7 opravdu uskutečnitelné či zda jsou jen prázdou deklarací.

Aby soukromí aktéři mohli těžit a využívat kosmické zdroje, musí nejprve získat licenci, kterou uděluje japonský premiér po konzultaci s ministrem ekonomie, obchodu a průmyslu. V žádosti o udělení licence musí žadatel uvést účel zamýšlených komerčních aktivit, čas, lokaci a metody jejich provádění, jakož i plán daných aktivit.¹³⁰ Samotný zákon o podnikatelských činnostech neuvádí žádné požadavky na osobu operátora, ani žádné podmínky výkonu aktivit souvisejících s kosmickým zdroji. Bližší požadavky a podmínky však obsahuje zákon o kosmických aktivitách (*Act on Launching of Spacecraft and Control of Spacecraft No. 76 of 2016*)¹³¹, na který zákon o podnikatelských činnostech odkazuje.

Zajímavé však je, že dle zákona o kosmických aktivitách může být žadatelem i fyzická osoba.¹³² Tento zákon však dále neuvádí, zda žadatel o licenci musí být japonským občanem či japonskou společností nebo zda o licenci v Japonsku mohou žádat i zahraniční operátoři a nepožaduje ani žádnou specifickou právní formu žadatele (na rozdíl od lucemburského zákona, který je v tomto směru velmi podrobný a striktní).

Další zvláštností zákona o kosmických aktivitách je skutečnost, že zákon nevymezuje pozitivní podmínky, za kterých žadatel licenci obdrží, ale naopak obsahuje ustanovení, které vyjmenovává, kteří žadatelé licenci neobdrží. Licenci tak například nemohou obdržet osoby, které porušily některé ustanovení zákona o kosmických aktivitách, či ekvivalentní zahraniční zákon nebo komu byla v předchozích třech letech licence odebrána. Japonský premiér dále může podle svého uvážení (a podle předem daných pravidel) rozhodovat, komu bude licence udělena a komu nikoliv.¹³³

130 Ibid, článek 3, odst. 1 a 2

131 Act on Launching of Spacecraft and Control of Spacecraft No. 76 of 2016, dostupný zde: https://www8.cao.go.jp/space/english/activity/documents/space_activity_act.pdf stav ke dni 16. 8. 2023

132 Ibid, článek 20 odst. VIII.

133 Ibid, článek 21 a 22

Zákon o podnikatelských činnostech pak osobám s udělenou licencí garantuje nabytí vlastnického práva k vytěženým zdrojům, které byly získány v souladu s danou licencí, přičemž k nabytí vlastnického práva dojde faktickou držbou s úmyslem vlastnit vytěžené zdroje.¹³⁴

4.5. Shrnutí

Jak již bylo řečeno výše, právní úprava využívání kosmických zdrojů značně pokulhává za technickým rozvojem v této oblasti. Několik států proto vzalo iniciativu do svých rukou a přijalo vlastní vnitrostátní pravidla, což se jeví jako atraktivní alternativa k mezinárodní právní úpravě.¹³⁵ Každý z těchto čtyř států deklaroval, že se přijetím vnitrostátní úpravy nezbavují svých mezinárodních závazků. Jediné Spojené státy však ve svém zákonu výslovně uvedly, že těžba a využívání kosmických zdrojů nepředstavují národní přivlastnění části kosmického prostoru či těles ve smyslu článku II Kosmické smlouvy.¹³⁶

Co však ani jeden z těchto států ve svých národních úpravách nezohlednil, je článek I Kosmické smlouvy, dle kterého se výzkum a využívání kosmického prostoru provádějí pro blaho a v zájmu všech zemí bez ohledu na jejich stupeň hospodářského a vědeckého rozvoje.¹³⁷ Tuto absenci opakovaně kritizovala řada autorů i delegace některých států v rámci pravidelných zasedání UN COPUOS, dle jejichž názoru jediné multilaterální režim dokáže skutečně zabezpečit, že využívání kosmických zdrojů bude sloužit pro blaho všech zemí a ne jenom těch technologicky vyspělých.¹³⁸

Naprostá většina autorů se shoduje, že národní právo není samo o sobě zdrojem mezinárodního práva, ale někteří připouští, že podobné národní úpravy mají kolektivně schopnost indikovat nebo podněcovat existenci pravidel mezinárodního práva.¹³⁹ Je tedy dost dobře možné, že do budoucna se bude přidávat více států, které budou svým národním právem umožňovat soukromým investorům získávat a využívat kosmické zdroje a zároveň jim garantovat vlastnické právo k takto získaným zdrojům, což povede ke vzniku mezinárodního obyčeje. Aby mohl mezinárodní obyčej vůbec vzniknout, musí být kumulativně splněny dvě podmínky – za prvé dané pravidlo se musí stát součástí praxe států, přičemž tato praxe musí být rozsáhlá a jednotná, dostatečně rozšířená a

134 Supra note 123, článek 5

135 MARTIN SVEC: Outer Space, an Area Recognised as Res Communis Omnium: Limits of National Space Mining Law, Space Policy 60 (2022) 101473, Elsevier

136 Supra note 93, odst. 403

137 Supra note 15, článek I.

138 např. Report of the UN COPUOS Legal Subcommittee on its Fifty-Fifth Session (4- 15 April 2016) UN Doc AC.105/1113, str. 28

139 GÜNES ÜNÜVAR: Can National Laws on Space Resources Serve as Evidence of Customary International Law?, článek ze dne 8. 11. 2022, dostupný zde: <http://opiniojuris.org/2022/11/08/can-national-laws-on-space-resources-serve-as-evidence-of-customary-international-law/>, stav ke dni 21. 8. 2023

reprezentativní¹⁴⁰ (tj. tuto praxi musí vykonávat reprezentativní množství států) a za druhé musí být přítomno *opinio iuris*, tedy státy musí být vnitřně přesvědčeny o právní závaznosti takového pravidla.¹⁴¹ Je tu stále mnoho států, které s tímto postupem naprosto nesouhlasí a konstantně vyjadřují svoji skepsi vůči přijímání národní legislativy v této oblasti, což ve svém důsledku může bránit vytvoření mezinárodního obyčeje.¹⁴²

Řada autorů dále poukazuje na možná rizika a nevýhody toho, že si každý stát utvoří vlastní pravidla využívání kosmických zdrojů, mezi které patří především skutečnost, že pluralita navzájem si odporujících režimů může vést k mezinárodním konfliktům. Dalším rizikem je, že existence různorodých legislativ povede k tzv. Forum shopping, tedy že si investoři budou vybírat právní režim té země, který jim nejlépe vyhovuje (např. který pro ně bude znamenat nižší náklady) a to ve svém důsledku může vést k nedostatečné ochraně životního prostředí kosmu a udržitelného využívání jeho zdrojů.¹⁴³

Je zřejmé, že národní legislativa v oblasti kosmických zdrojů vzbuzuje značné kontroverze. Proč tomu ale tak je a proč stejnou míru kontroverze a skepse nevzbuzují národní úpravy ostatních kosmických aktivit? Je třeba si uvědomit, že národní úpravy týkající se kosmických zdrojů nepředstavují transformaci či inkorporaci mezinárodního práva. Aby se mohlo jednat o transformaci či inkorporaci, musely by totiž existovat nějaká jasná pravidla daná mezinárodním právem. Ta však v oblasti těžby a využívání kosmických zdrojů prozatím neexistují. Národní legislativy se v této oblasti snaží zaplnit mezery mezinárodního práva prostřednictvím jednostranného výklad nejasných pravidel, tedy dochází k tzv. integraci.¹⁴⁴ Z tohoto důvodu je tedy přijímání národní legislativy v oblasti kosmických zdrojů problematické.

140 International Court of Justice, Reports of Judgments, advisory opinions and orders, North Sea Continental Shelf Judgment of 20 February 1969, dostupné zde: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf> stav ke dni 22. 8. 2023

141 International Law Commission, Draft conclusion on identification international customary interbational law, with commentaries, Yearbook of Intarnational Law Commission, 2018, vol. II, Part two, str. 123

142 např. Committee on the Peaceful Uses of Outer Space Legal Subcommittee Fifty-seventh session Vienna, 9–20 April 2018 Item 15 of the provisional agenda, General exchange of views on potential legal models for activities in exploration, exploitation and utilization of space resources: Questions and observations by Belgium on the establishment of national legal frameworks for the exploitation of space resources, dostupné: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2018/aac_105c_22018crpaac_105c_22018crp_8_0_html/AC105_C2_2018_CRP08E.pdf stav ke dni 21. 8. 2023

143 ANTONIO SALMERI: The Integration between national and international regulation of space resources activities under public international law, Journal of Space Law, vol.43, no. 1, 2019, str. 61

144 Ibid, str. 62 a str. 83

5. Postoje dalších států k těžbě v kosmu

5.1. European Space Agency

Evropská kosmická agentura (dále jen „ESA“) sama sebe prezentuje jako „bránu Evropy do vesmíru“, jejímž hlavním posláním je rozvíjet evropské kosmické schopnosti a zajistit, aby investice do vesmíru i nadále přinášely výhody občanům Evropy i celého světa.¹⁴⁵ ESA je mezivládní organizace, která má v současnosti 22 členských států, včetně České republiky, a další 4 evropské státy jsou přidruženými členy. ESA však není součástí Evropské unie, ve skutečnosti ne všichni její členové jsou zároveň i členskými státy EU. Na některých projektech ESA se rovněž podílí Kanada a další 4 evropské státy mají s ESA podepsané smlouvy o spolupráci, díky kterým se mohou tyto státy aktivně zapojovat do většiny programů.¹⁴⁶

ESA v posledních letech aktivně podporuje výzkum těžebních možností v kosmu a in situ využívání extrahovaných přírodních materiálů. Na toto téma organizuje nejrůznější konference, webináře, dokonce i soutěže pro vědecké týmy.¹⁴⁷ V roce 2019 podepsala ESA společně s Lucemburskem Memorandum o spolupráci v oblasti vesmírných zdrojů a inovací (*A Memorandum of Cooperation to further commit to strengthening cooperation in the field of space resources and innovation*). Předmětem Memoranda je především spolupráce ESA a Lucemburské vesmírné agentury na zřízení zařízení, která by umožnila výzkum kosmických přírodních zdrojů veřejným i soukromým badatelům z celé Evropy a dále spolupráce na vytvoření evropského centra pro využívání vesmírných zdrojů. Rozsah spolupráce zahrnuje výzkum, podporu podnikání, sdílení znalostí a informací a celkové řízení výzkumné komunity.¹⁴⁸

ESA dále v roce 2019 zveřejnila dokument s názvem Space Resources Strategy (dále jen „Strategie“), která plánuje aktivity týkající se výzkumu a využívání kosmických zdrojů in situ, a to především se zaměřením na kyslík a vodu, neboť tyto dva zdroje dle Strategie velmi napomohou udržitelnosti kosmických misí (ať již z hlediska ekologické, tak i ekonomické udržitelnosti).

145 European Space Agency: About ESA, dostupné zde: <https://www.esa.int/>, stav ke dni 22. 8. 2023

146 European Space Agency: Member States & Cooperating States, dostupné zde: https://www.esa.int/About_Us/Corporate_news/Member_States_Cooperating_States stav ke dni 22. 8. 2023

147 Srov. např. ESA competition to boost advanced mining solutions for Earth and space, 2021, dostupné zde: <https://business.esa.int/news/esa-competition-to-boost-advanced-mining-solutions-for-earth-and-space> stav ke dni 24. 8. 2023

148 Článek ESA and Luxembourg Space Agency confirm strategic partnership for European Space Resources Innovation Centre ze dne 27. 11. 2019, dostupný zde: https://gouvernement.lu/en/actualites/toutes_actualites/communiqués/2019/11-novembre/27-esa-lsa.html stav ke dni 24. 8. 2023

Strategie pokrývá období od roku 2020 do roku 2030, neboť dle Strategie by do této doby měl být již s jistotou zjištěn potenciál lunárních zdrojů, jakož i vyvinuty potřebné technologie a vytvořen plán pro mezinárodní mise.¹⁴⁹ Ve Strategii je však výslovně uvedeno, že ESA nemůže převzít vedoucí úlohu při výkladu a dalším rozvoji právního regulačního rámce, který by se vztahoval na kosmické zdroje, neboť toto nespadá do pravomocí ESA. Může však nabídnout svým členským státům pomoc pro výměnu informací a koordinaci, jak už se ostatně děje v rámci Komise pro mezinárodní vztahy (IRC).¹⁵⁰

ESA ve Strategii dále uvádí, že výzvy spojené s potenciálním využíváním kosmických zdrojů lze řešit pouze společně prostřednictvím koordinované mezinárodní spolupráce. Za klíčové proto ESA považuje postoj hlavních mezinárodních aktérů ve vesmíru a míru jejich zapojení do těchto aktivit.¹⁵¹ ESA ve Strategii konstatuje, že zájem o kosmické zdroje rapidně roste nicméně že ESA nemá v úmyslu se na aktivitách týkající se kosmických zdrojů podílet sama, neboť na toto nemá dostatečné zdroje.¹⁵² Ve Strategii je dále uvedeno, že právní a politické názory ohledně získávání a využívání kosmických zdrojů se mezi 87 členskými státy COPUOS sice rozcházejí, ale zdá se, že státy se postupně shodují na tom, že dosažení mezinárodního konsenzu v oblasti kosmických zdrojů bude pro všechny přínosem.¹⁵³

5.2. Postoj Ruské federace

Rusko kritizuje USA pro jejich jednostranný výklad Kosmické smlouvy a nerespektování mezinárodního právního pořádku.¹⁵⁴ O americké vnitrostátní legislativě umožňující těžbu v kosmu se Ruská kosmická agentura Roskosmos vyjádřila tak, že Amerika se snaží o vyvlastnění vesmíru a agresivní převzetí kontroly nad jinými planetami.¹⁵⁵ Kritice neušly ani Artemis Accords, které Ruská federace považuje za příliš soustředěné na Spojené státy a Rusko by uvažovalo o připojení k

149 ESA Space Resources Strategy, 2019, dostupné zde: [ESA - Exploration of the Moon - ESA Space Resources Strategy](#) stav ke dni 24. 8. 2023

150 Ibid, kapitola 12, poznámka pod čarou č. 15

151 Ibid, kapitola 3

152 Ibid, kapitola 8

153 Ibid, kapitola 3

154 Committee on the Peaceful Uses of Outer Space Scientific and Technical Subcommittee, Fifty-third session, Reviewing opportunities for achieving the Vienna Consensus on Space Security encompassing several regulatory domains, Working paper submitted by the Russian Federation, 16. 2.2016, A/AC.105/C.1/2016/CRP.15

155 Článek [Russia Compares Trump's Space Mining Order to Colonialism](#) ze dne 7. 4. 2020, dostupný zde: <https://www.themoscowtimes.com/2020/04/07/make-quarantine-art-a69902> stav ke dni 26. 8. 2023

Accords, pouze pokud by Accords stály na principu mezinárodní spolupráce v takové podobě, v jaké se uplatnil v případě Mezinárodní vesmírné stanice (ISS).¹⁵⁶

V reakci na výkonné nařízení prezidenta Spojených států ze dne 6. dubna 2020 na podporu mezinárodní spolupráce v oblasti získávání a využívání kosmických zdrojů tiskové oddělení Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace vydalo komentář, ve kterém uvedlo, že pokračování trendu spočívajícího v přijímání národních regulací v oblasti kosmických zdrojů představuje vážné riziko pro mezinárodní spolupráci a porozumění. Ministerstvo zahraničních věcí proto zdůrazňuje, že všeobecně uznávané principy a standardy mezinárodního kosmického práva jsou neměnným základem diskuze o využívání kosmických zdrojů. V komentáři ministerstvo dále připomíná základní zásadu vyjádřenou v Kosmické smlouvě, že vesmír, včetně Měsíce a dalších nebeských těles, nemůže být v žádném případě předmětem národního přivlastnění. Dle ministerstva velké projekty v oblasti využívání kosmu lze realizovat jen společným důsledným a cílevědomým úsilím těch států, které jsou zodpovědné za činnost podnikatelských subjektů v kosmu. Je tak naléhavě nutné, aby mezinárodní společenství vynaložilo úsilí k tomu, aby se vesmír nestal arénou pro mezinárodní konflikty a neshody.¹⁵⁷

Pravdou ovšem zůstává, že Rusko má velký zájem na získání přírodních zdrojů z kosmu, a to především z Měsíce. Důkazem je nedávná neúspěšná mise, jejímž cílem bylo vyslat lunární sondu Luna-25 k jižnímu pólu Měsíce, která měla zjistit, zda se v měsíčních kráterech nenachází voda, zjistit přítomnost vzácných kovů a odebrat vzorky regolitu. Řada autorů se domnívá, že důvod mise byl také politický, neboť záměrem Ruska bylo dokázat světu, že je stále kosmickou velmocí, která bez pomoci jiných států dokáže přistát na místě, kde doposud žádný lidský výtvar nepřistál.¹⁵⁸

156 JEFF FOUST: Russia skeptical about participating in lunar Gateway, článek ze dne 12. 10. 2020, dostupný zde: <https://spacenews.com/russia-skeptical-about-participating-in-lunar-gateway/#:%7E:text=WASHINGTON,%20%E2%80%94%20The%20head%20of%20Russia's,existing%20International%20Space%20Station%20partnership> stav ke dni 26. 8. 2022

157 Comment by the Information and Press Department on the US President's executive order on encouraging international support for the recovery and use of space resources, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian federation, 7. 4. 2020, dostupné zde: <https://www.mid.ru/tv/?id=1430174&lang=en> stav ke dni 28. 8. 2023

158 Srov. Např. ADAM HÁJEK: Katastrofa, už nejsme velmoc. Rusové je těžce skoušávají zkázu lunární sondy, článek ze dne 21. 8. 2023, dostupný zde: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/luna-25-rusko-mesic.A230821_111517_zahranicni_aha stav ke dni 26. 8. 2023

S tímto tvrzením však Rusko zásadně nesouhlasí, neboť generální ředitel Roskosmosu se vyjádřil, že Rusku nejde jen o prestiž země a dosažení nějakých geopolitických cílů, ale především jde o zajištění obranných cílů a technické suverenity.¹⁵⁹ Rusko rovněž soupeřilo s Indií, která ve stejnou dobu prováděla obdobnou misi, avšak na rozdíl od Ruska úspěšně. Ruská mise skončila neúspěchem, když dne 19. 8. 2023 modul narazil do povrchu Měsíce a zanikl.¹⁶⁰

V roce 2019 Ruská federace předložila Lucembursku nabídku k uzavření rámcové dohody o spolupráci v oblasti výzkumu a využívání kosmu.¹⁶¹ K uzavření takové dohody však prozatím nedošlo a vzhledem k probíhající válce na Ukrajině zřejmě ani v budoucnu nedojde. Roskosmos dále v roce 2020 uzavřel s Čínskou národní vesmírnou správou memorandum o porozumění a spolupráci vztahující se ke zřízení Mezinárodní lunární stanice, plánované měsíční základny, která má být společným projektem obou vesmírných agentur a která by měla být postavena na Měsíci v letech 2026 až 2035. Stanice by především měla být zaměřena na průzkum možností využívání přírodních zdrojů z Měsíce.¹⁶² Realizace tohoto projektu je však v nedohlednu a někteří komentátoři se domnívají, že k němu ani nedojde, neboť Rusko není pro Čínu rovnocenným partnerem v oblasti kosmického výzkumu. Čína je velmi samostatná v oblasti kosmických aktivit a vzhledem k zastaralým ruským technologiím a malým možnostem financování představuje Rusko pro Čínu spíše přítěž než potřebného partnera.¹⁶³

Ruská federace tedy dlouhodobě zastává názor, že k realizaci získávání a využívání kosmických zdrojů bude nejprve potřeba, aby se mezinárodní společenství společně shodlo na pravidlech těchto aktivit, aby se tak předešlo mezinárodnímu konfliktu. Ve světle ruských snah o průzkum měsíčních zdrojů se však zdá, že tento postoj slouží spíše k tomu, aby Rusko pozdrželo soukromé aktivity vyspělejších států. Autorka této práce zastává názor, že jakmile by Rusko mělo dostatečné zdroje a

159 Článek Race for moon resources has begun, says Russia's space chief after failed lunar mission ze dne 22. 8. 2023, Reuters, dostupný zde: <https://www.reuters.com/technology/space/race-moon-resources-has-begun-says-russias-space-chief-after-failed-lunar-2023-08-21/> stav ke dni 26. 8. 2023

160 GUY FAULCONBRIDGE: Russia's first lunar mission in 47 years smashes into the moon in failure, Reuters, článek ze dne 21. 8. 2023, dostupný zde: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/russias-moon-mission-falters-after-problem-entering-pre-landing-orbit-2023-08-20/> stav ke dni 28. 8. 2023

161 JP CASEY: Russia begins talks with Luxembourg over space mining agreement, článek ze dne 7. 3. 2019, dostupný zde: <https://www.mining-technology.com/news/russia-begins-talks-with-luxembourg-over-space-mining-agreement/?cf-view&cf-closed> stav ke dni 28. 8. 2023

162 NATALIA AZAROVA: In the New Space Race, Will Russia and China Triumph Over America?, Carnegie Endowment for International Peace, článek ze dne 28. 12. 2021, dostupný zde: <https://carnegiemoscow.org/commentary/86094> stav ke dni 28. 8. 2023

163 srov. např. RICHARD DE GRIJS: Russia has declared a new space race, hoping to join forces with China. Here's why that's unlikely, The Conversation, článek ze dne 23. 8. 2023 dostupný zde: <https://theconversation.com/russia-has-declared-a-new-space-race-hoping-to-join-forces-with-china-heres-why-thats-unlikely-211993> stav ke dni 28. 8. 2023

technologie, netrvalo by na vytvoření mezinárodního právního rámce, ale samo by počalo s těžbou a využíváním kosmických zdrojů.

5.3. Postoj Čínské lidové republiky

Čína doposud nepřijala vnitrostátní legislativu upravující těžbu v kosmu či využívání kosmických zdrojů. Čína se rovněž nevyjádřila k otázce přípustnosti přivlastnění si kosmických zdrojů či k otázce souladu těžby v kosmu s Kosmickou smlouvou. Dne 28. února 2022 však Informační kancelář Státní rady Čínské lidové republiky zveřejnila tzv. „Bílou knihu“ s názvem Čínský kosmický program: Perspektiva roku 2021, ve které se na několika místech dotýká tématu kosmických zdrojů a lze tak alespoň trochu zjistit postoj Číny k této problematice.¹⁶⁴ Dle Bílé knihy je posláním čínského kosmického programu prozkoumat vesmír a rozšířit lidské poznání o Zemi a kosmu; usnadnit globální konsenzus ohledně sdílené odpovědnosti při využívání kosmu pro mírové účely a zajištění jeho bezpečnosti pro blaho celého lidstva; plnit požadavky hospodářského, vědeckého a technologického rozvoje; zvýšit vědeckou a technologickou úroveň čínského lidu a chránit národní práva a zájmy Číny a vybudovat její celkovou sílu.¹⁶⁵

V Bílé knize je především kladen důraz na mírové využívání kosmu a na dodržování závazků daných mezinárodními smlouvami a rovněž je zde obsažena výzva k mezinárodní spolupráci na bázi rovnosti, sdíleného prospěchu a inkluzivního rozvoje.¹⁶⁶ Čína v Bílé knize rovněž deklaruje, že se bude aktivně podílet mimo jiné na diskuzích o právním režimu využívání kosmických zdrojů na půdě OSN, tak jak to ostatně činila doposud.¹⁶⁷ Bílá kniha již však nenabízí žádný konkrétní návrh právního režimu získávání a využívání kosmických zdrojů.

Lze tedy konstatovat, že Čína je velmi opatrná ohledně přímého vyslovení svého názoru na těžbu v kosmu, nicméně z jejích uskutečněných a připravovaných kosmických misí lze odůvodnit, že má velký zájem o průzkum a získání kosmických zdrojů, a to především z Měsíce a asteroidů. V roce 2020 úspěšně přistála sonda Chang'e 5 na odvrácené straně Měsíce a zpět na Zem přivezla téměř 2 kilogramy měsíčních vzorků. Tato sonda rovněž objevila na povrchu Měsíce nový druh fosfátu,

164 The State Council Informative Office the People's republic of China: China's Space program: A 2021 Perspective, ze dne 28. 2. 2022, dostupné zde: http://english.scio.gov.cn/whitepapers/2022-01/28/content_78016877_8.htm stav ke dni 30. 8. 2023

165 Ibid, I. A New Journey Towards a Strong Space Presence, 1. Mission

166 Ibid, VI. International Cooperation

167 Ibid, VI. International Cooperation, 2. Major Achievements

který obsahuje již zmiňované Helium-3. V reakci na tento úspěch a průlomový objev Čína naplánovala další tři měsíční mise v horizontu následujících 10 let.¹⁶⁸

Jak bylo již uvedeno v podkapitole 5.2., Čína rovněž plánuje výstavbu lunární základny pro výzkum možného využívání měsíčních přírodních zdrojů. Konečným cílem lunární základny je využívat zdroje z Měsíce pro výstavbu vesmírných lodí přímo na Měsíci a tím rapidně snížit náklady na meziplanetární dopravu.¹⁶⁹ Zájem Číny o kosmické zdroje lze rovněž odvozovat ze skutečnosti, že Čína v roce 2018 podepsala s Lucemburskem memorandum o porozumění, jehož obsahem je rámec pro rozvoj a realizaci vědecké, technické, ekonomické a politické spolupráce při průzkumu a využívání kosmu pro mírové účely. Oblasti potenciální spolupráce pak zahrnují především ekonomické, právní, regulační a technologické aspekty využívání kosmických zdrojů.¹⁷⁰

5.4. Postoj Indické republiky

Indie jako první země na světě dokázala přistát s měsíční sondou Chandrayaan-3 na jižním pólu Měsíce. Stalo se tak dne 23. 8. 2023 a Indie se tímto stala teprve čtvrtou zemí, (vedle USA, Ruska a Číny) které se podařilo úspěšně provést přistání na měsíčním povrchu, čímž potvrdila své postavení kosmické velmoci. Nyní je úkolem sondy zjistit, zda se v měsíčních kráterech nachází voda a prozkoumat další minerály, které regolit obsahuje.¹⁷¹ Postoj Indie k extrakci a využívání kosmických zdrojů je však dosti nejasný.

V roce 2017 připravila indická vláda návrh zákona o kosmických aktivitách. V důvodové zprávě k tomuto návrhu je uvedeno, že závazky vyplývající z mezinárodních úmluv přijatých v rámci COPUOS zavazují členské státy k přijetí národní legislativy, která by určila pravidla licencování, získávání autorizací ke kosmickým aktivitám, blíže upravila odpovědnost za škodu způsobenou soukromými aktéry a dohled státu nad nimi.

168 TIM NEWCOMB: China Plans Three Moon-Mining Missions After Finding a Potential New Source of Energy, Popular Mechanics, článek ze dne 12. 9. 2022, dostupný zde: <https://www.popularmechanics.com/space/moon-mars/a41171205/china-plans-three-moon-mining-missions/> stav ke dni 30. 8. 2023

169 NAMRATA GOSWAMI: What China wants in outer space, The Cairo Review of Global Affairs, článek ze dne 23. 4. 2019, dostupný zde: <https://www.thecaireview.com/global-forum/what-china-wants-in-outer-space/> stav ke dni 30. 8. 2023

170 The Government of the Grand Duchy of Luxembourg, Ministry of the Economy, Press release ze dne 16. 1. 2018, dostupné zde: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2018/2018-01-17-press-release-cooperation-china-luxembourg.pdf> stav ke dni 30. 8. 2023

171 Článek Chandrayaan-3: All you need to know about the mission and what happens after its successful Moon landing ze dne 29. 8. 2023, The Indian Express, dostupný zde: <https://indianexpress.com/article/explained/explained-sci-tech/chandrayaan-3-landing-moon-explained-8904598> stav ke dni 31. 8. 2023

Důvodová zpráva dále uvádí, že v Indii roste počet soukromých společností, které mají zájem využívat vesmír pro komerční účely a dále, že aktivity v kosmu neustále narůstají a proto je nezbytně nutné, aby Indie přijala zákon obsahující pravidla těchto aktivit, jinak nebude možné zajistit důsledné plnění mezinárodních závazků a nebude možné dostatečně podpořit nárůst kosmických aktivit.¹⁷²

Návrh zákona však neobsahuje žádné ustanovení, které by se týkalo získávání, využívání či vlastnictví kosmických zdrojů. Absence takového ustanovení přinesla vlnu kritiky, neboť otázka přípustnosti získávání a vlastnictví kosmických zdrojů je pro soukromé investory zásadní.¹⁷³ Indické nezávislé centrum pro výzkum a vzdělávání v oblasti veřejného práva Takshashila Institution, sdružující odborníky z oblasti práva a politologie, v roce 2020 zveřejnilo doporučující návrh zákona o kosmických aktivitách (Recommended Draft Space Activities Bill).

Tento návrh se mimo jiné zabývá i získáváním a využíváním kosmických zdrojů a výslovně navrhuje, aby registrované osoby účastníci se kosmických aktivit byly oprávněny vlastnit jakékoliv kosmické zdroje.¹⁷⁴ Tento návrh však zůstává nevyslyšen a ani vládní návrh zákona z roku 2017 nebyl přijat, a tak Indie dodnes zůstává bez zákonné úpravy kosmických aktivit.

Indie jako jediná z největších kosmických aktérů podepsala (ale dosud neratifikovala) dohodu o Měsíci. Stalo se tak v roce 1982, tedy dva roky před tím, než Indie úspěšně vyslala svého prvního astronauta do kosmu. V té době tedy Indie nemohla tušit, že se z ní stane kosmická velmoc, které možná nebude vyhovovat pojetí kosmu jako společného dědictví lidstva, tak je obsaženo v Dohodě o Měsíci. Tato skutečnost je možná příčinou toho, proč Indie doposud veřejně nepředstavila svůj postoj k těžbě a využívání kosmických zdrojů.

172 Government of India, Department of Space, Draft Space Activities Bill, 2017, No.E.11020/2/2015-Sec-VI , Explanatory Note, dostupné zde: https://prsindia.org/files/bills_acts/bills_parliament/1970/Draft%20Space%20Activities%20Bill%202017.pdf stav ke dni 1. 9. 2023

173 ATHAR UN DIN: India's Quest for a National Space Law and the Missing Piece of Possessory Rights, *India Quarterly* 77(4) 642–660, 2021, Indian Council of World Affairs, str. 651

174 Takshashila Policy Advisory - Recommended Draft Space Activities (Regulation) Bill, 2020, Takshashila Institute, dostupné zde: <https://takshashila.org.in/research/recommended-draft-space-activities-regulation-bill-2020> stav ke dni 1. 9. 2023

6. Srovnání právního režimu těžby v kosmu a těžby na mořském dně

Na rozdíl od těžby v kosmickém prostoru, těžba na mořském dně za hranicemi národní jurisdikce má již téměř třicet let svoji mezinárodní právní úpravu. Účelem této kapitoly je popsat předmětný právní režim a předejít odpověď na otázku, zda by se obdobný režim mohl aplikovat i na těžbu v kosmu. Srovnání těchto dvou prostorů přichází v úvahu zejména proto, že se v obou případech jedná o mezinárodní prostor, na který se dle mezinárodního práva vztahuje zákaz národní apropriace a zákaz výkonu národní suverenity.¹⁷⁵

6.1. Právní režim mořského dna za hranicemi jurisdikce států podle Úmluvy OSN o mořském právu

Právní režim mořského dna upravuje Úmluva organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. 12. 1982 (dále jen „Úmluva“), konkrétně část XI, přičemž Úmluva představuje ucelenou úpravu mořského práva. Dno moří a oceánů a jejich podzemí za hranicemi národní jurisdikce (tj. za kontinentálním šelfem) Úmluva označuje jako Oblast.

Oblast a veškeré její zdroje jsou dle Úmluvy společným dědictvím lidstva¹⁷⁶ (přičemž tento pojem není v Úmluvě blíže vymezen) a žádný stát nemůže uplatňovat či vykonávat svrchovanost ani svrchovaná práva nad žádnou částí Oblasti či jejími zdroji. Zdroje pak Úmluva definuje jako „*všechny tuhé, tekuté nebo plynné nerostné zdroje nacházející se v Oblasti na mořském dně anebo pod ním, včetně polymetalických konkrací*“.¹⁷⁷ Je dále zakázáno si jakoukoliv část Oblasti přivlastnit, přičemž tento zákaz platí jak pro státy, tak i pro soukromé osoby. Dle Úmluvy všechna práva na zdroje náleží lidstvu jako celku, jehož jménem působí Mezinárodní úřad pro mořské dno (dále jen „Úřad“).¹⁷⁸ Dle článku 140 Úmluvy se veškerá činnost v Oblasti provádí ku prospěchu lidstva jako celku, nezávisle na geografické poloze, se zvláštním ohledem na zájmy a potřeby rozvojových států. Úkolem Úřadu je pak mimo jiné zajistit spravedlivé rozdělení finančních a jiných ekonomických výhod plynoucích z činností, a to na nediskriminačním základě.

175 srov. Supra note 16, článek II. a Úmluva organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. 12. 1982, United Nations Treaty Collection, český text: Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č.240/1996 Sb., část XI., oddíl 2, čl. 137, odst. 1

176 Supra note 176, část XI., oddíl 2, čl. 136

177 Supra note 176, část XI., oddíl 1, čl. 133 písm. a)

178 Ibid část XI., oddíl 2, čl. 137

Článek 141 stanoví, že Oblast lze využívat výlučně pro mírové účely. Dle Článku 144 Úřad dále podporuje převod technologií a vědeckých poznatků rozvojovým státům. Činnost v Oblasti jménem Úřadu fakticky vykonává jeho orgán, nazvaný Podnik, který zároveň zajišťuje i přepravu, zpracování a odbyt nerostů vytěžených z Oblasti. Činnost mohou dále vykonávat ve spojení s Úřadem účastnické státy či státní podniky a fyzické a právnické osoby, která mají státní příslušnost účastnického státu.¹⁷⁹

Současný právní režim těžby je výsledkem kompromisu mezi vyspělými a rozvojovými státy. Vyspělé státy požadovaly, aby těžbu prováděly přímo státy nebo jejich národní subjekty a naopak rozvojové státy prosazovaly systém, ve kterém by byla těžba prováděna výlučně mezinárodním orgánem a nikoliv státy.¹⁸⁰ Z tohoto důvodu byl nakonec přijat tzv. Podvojný systém, který umožňuje provádět průzkum a těžbu jak Podniku, tak samotným účastnickým státům. Pokud tedy některý z účastnických států (či jeho národní subjekt) má zájem započít činnost na mořském dně, nejprve je povinen předložit písemnou žádost Úřadu, ve které pomocí souřadnic vymezení území, na kterém zamýšlí činnost provádět. Toto území žadatel následně rozdělí na dva díly s přibližně stejnou tržní cenou. Po schválení předloženého plánu prací se z jednoho dílu stane tzv. výhradní díl, na kterém je oprávněn těžít pouze Podnik a z druhého dílu se stane nevýhradní díl, určený pro činnost žadatele. Následně po schválení plánu prací je uzavřen kontrakt mezi Úřadem a žadatelem, který blíže vymezuje podmínky činnosti na mořském dně.¹⁸¹

Úmluva nabyla účinnosti až v roce 1994, neboť ji nechtěla přijmout řada vyspělých států, které nesouhlasily s režimem těžby obsažených v části XI Úmluvy a v Příloze III K Úmluvě. Zejména nesouhlasily s převodem technologií na rozvojové státy za zvýhodněných podmínek a dále s odváděním dávek z čistého zisku.¹⁸² V období mezi roky 1990 až 1994 byly proto vedeny neformální konzultace, které zaštiťoval generální tajemník OSN, jejichž výsledkem bylo přijetí Dohody o provádění části XI Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1994.¹⁸³ Dohoda vyhověla požadavkům vyspělých států a stanovila, že se řada ustanovení z části XI Úmluvy nebude aplikovat. Jedná se zejména o ustanovení čl. 151 Úmluvy, které zavedlo limity pro těžbu nerostů, dále článek 5 Přílohy III K Úmluvě upravující převod technologií na rozvojové státy za výhodnější než tržní

179 Ibid, část XI., oddíl 3, čl. 153 odst. 2

180 Supra note 5, str. 143

181 supra note 176, Příloha III., čl. 2 a 3

182 JAN ONDŘEJ: Právní režimy mořských oblastí, srovnání s kosmem a Antarktidou, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, str. 78

183 Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, český text: Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 241/1996 Sb.

podmínky a v neposlední řadě se nepoužije ani ustanovení čl. 13 Přílohy III o odvádění dávek z čistého zisku a dalších finančních příspěvků.¹⁸⁴

6.2. Srovnání právního režimu těžby podle Úmluvy OSN o mořském právu a podle Kosmické smlouvy

Mořské dno a jeho zdroje je Úmluvou prohlášeno za společné dědictví lidstva, zatímco kosmický prostor a nebeská tělesa jsou dle Kosmické smlouvy „provincií lidstva“. Jak jsem již předestřela v kapitole 3.1.1., tyto dva pojmy nelze zaměňovat. Přesto však mezi pojetím těchto dvou mezinárodních prostorů nalezneme řadu podobností. První z nich je skutečnost, že jak mořské dno za hranicemi národní jurisdikce, tak kosmický prostor včetně všech nebeských těles si žádný stát (a potažmo ani žádný soukromý subjekt) nemůže přivlastnit, ani nad ním uplatňovat suverenitu. Další podobnost spočívá v tom, že je v těchto prostorech mezinárodním právem zaručena svoboda výzkumu a využívání pro všechny státy bez diskriminace a veškeré činnosti mají být uskutečňovány pro blaho celého lidstva.¹⁸⁵ Úmluva o mořském právu jde v tomto ohledu ještě dále, když uvádí, že je nutné při provádění činností brát zvláštní ohled na zájmy a potřeby rozvojových států,¹⁸⁶ zatímco Kosmická smlouva pouze uvádí, že výzkum a využívání kosmu se provádí v zájmu všech států bez ohledu na stupeň jejich hospodářského a vědeckého rozvoje.¹⁸⁷ Dalším podobným rysem je zásada využívání těchto prostorů výlučně pro mírové účely.¹⁸⁸ Úmluva o mořském právu výslovně zakazuje jakékoliv použití síly či hrozbu silou¹⁸⁹ a Kosmická smlouva zakazuje umístování zbraní hromadného ničení na oběžnou dráhu Země a v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech dokonce zakazuje umístovat jakékoliv zbraně.¹⁹⁰

Zásadní rozdíl však spočívá ve skutečnosti, že zdroje pocházející z kosmu nemají žádnou mezinárodněprávní úpravu. Zatímco zdroje z mořského dna lze komerčně těžít a vlastnit, žádné obdobné pravidlo se na zdroje z kosmu prozatím nevztahuje. Otázkou je, zda by se obdobný režim, který se v současnosti vztahuje na mořské dno a jeho zdroje, nemohl uplatnit i na kosmické zdroje. Jak již bylo popsáno výše, oba prostory vykazují řadu podobností.

184 Supra note 182, str. 79-80

185 srov. Supra note Preamble

186 Supra note 176 část XI., oddíl 2, čl. 140

187 Supra note 16, čl. I

188 srov. supra note 176, část XI čl. 141 a supra note 16, čl. IV

189 Supra note 176, část XIV. čl. 301

190 Supra note 16, čl. IV

Společným znakem je rovněž výskyt velkého množství cenných nerostů a dalších přírodních zdrojů, ale zároveň náročnost jejich získání, které vyžaduje vyspělé technologie a rozsáhlé zdroje financování.

Autor Yun Zhao ve své práci zdůvodňuje, proč by měla být pro regulaci těžby v kosmu vytvořena mezinárodní kosmická organizace na podobné bázi, jako již existující Úřad.¹⁹¹ Dle tohoto autora rovnováhy mezi zájmy kosmických velmocí, soukromých společností a rozvojových států lze dosáhnout jen prostřednictvím zřízení mezinárodní organizace, která by udělovala licence zájemcům o těžbu a dohlížela na dodržování toho, aby těžba a využívání kosmických zdrojů se skutečně děly ve prospěch a pro blaho celého lidstva a nebyly opomenuty rozvojové státy. Organizace by měla sdružovat veškeré členské státy Kosmické smlouvy a všechna rozhodnutí by měla být přijímána na základě konsenzu.

Organizace by měla především zabezpečit, aby investoři a ostatní relevantní subjekty měly chráněné své zisky, ale zároveň aby nebyl vytvořen monopol na kosmické zdroje, čímž by došlo k vyloučení chudších a méně vyspělých zemí.¹⁹² Organizace by rovněž měla zprostředkovávat výměnu informací a vědeckých poznatků, převod technologií za rozumnou cenu rozvojovým zemím a případně by i měl být i vytvořen zvláštní fond pro podporu kosmických aktivit těchto států.¹⁹³ S navrženým řešením profesora Yun Zhaa autorka této práce zásadně souhlasí, nicméně aby dohled takovéto mezinárodní organizace byl skutečně efektivní, měla by tato organizace mít i pravomoc ukládat sankce těm státům, které nedodržují mezinárodní závazky, popřípadě dostatečně nezabezpečily, aby soukromé subjekty spadající pod jejich jurisdikci dodržovaly závazky vyplývající z mezinárodního práva.

191 YUN ZHAO: An International Space Authority: A Governance Model for a Space Commercialization Regime, *Journal of Space Law*, vol. 30 no. 2, 2004, str. 277-296

192 *Ibid*, str. 293

193 *Ibid*, str. 285

7. Shrnutí

Ve světle událostí posledních let je zřejmé, že státy s rozvinutým kosmickým programem mají velký zájem o zisk kosmických zdrojů. Je tedy málo pravděpodobné, že by se diskuze na mezinárodní úrovni pohybovala směrem k úplnému zákazu komerční těžby a uplatňování vlastnických práv k vytěženým zdrojům, neboť tyto státy de facto určují, jakým směrem se bude ubírat debata v mezinárodním společenství. Spíše je mezi státy i odborníky tendence vykládat článek II Kosmické smlouvy tak, že přivlastnění vytěžených zdrojů nezakládá národní přivlastnění ani výkon suverenity.

Zdá se, že drtivá většina států (a kupodivu i státy rozvojové), nemají zájem na tom, aby kosmický prostor, nebeská tělesa a jejich zdroje byly prohlášeny za společné dědictví lidstva, což dokládá velmi malý zájem o přijetí Dohody o Měsíci.

Dalším trendem mezi státy je vytváření tzv. soft law, tedy nezávazných deklarácí a dohod, ke kterým státy přistupují mnohem ochotněji, než v případě klasických mezinárodních smluv.¹⁹⁴ Dá se však říci, že se většina autorů i relevantních kosmických aktérů shodne na tom, že nakonec bude třeba závazná pravidla přijmout, protože v opačném případě by komerční těžba představovala pro investory značné riziko. Účast soukromých společností na těžbě kosmických zdrojů je klíčová, neboť se jedná o finančně velmi náročné odvětví a bez soukromého kapitálu je těžba těžko proveditelná. Investoři jsou ochotni podstoupit ekonomické riziko, ale určitě ne riziko právní, tedy že by jejich činnost byla prohlášena za nelegální či nebylo uznáváno jejich vlastnické právo k získaným zdrojům.¹⁹⁵ A nejen pro investory je právní režim nezbytný, ale i pro celé lidstvo, neboť nekontrolované těžební aktivity mohou mít fatální dopad na prostředí kosmu a vyloučen není ani mezinárodní konflikt.

Mohlo by se zdát, že by přicházelo v úvahu uvalit moratorium na těžbu v kosmu, a to až do doby, než budou přijata patřičná závazná pravidla. Ostatně v případě Antarktidy tomu tak v současnosti je a státy toto řešení akceptují. V případě kosmického prostoru však tento požadavek ve větší míře nezaznívá.

194 RACHEL NEEF: Artemis Accords: A New Path Forward for Space Lawmaking?, *Adelaide Law Review*, 2021, Vol. 42 (2), str. 572

195 *Supra* note 44, str. 1007

Někteří autoři se kloní k názoru, že již existující soft law, například Artemis Accords, může vytvořit precedent či mezinárodní obyčej, pakliže jej přijme dostatečný počet států, které započnou s uplatňováním přijatých pravidel v praxi.¹⁹⁶ Jak již bylo řečeno v kapitole 5 této práce, vzrůstající trend v podobě přijímání vnitrostátní legislativy by rovněž mohl vést k vytvoření mezinárodního obyčeje. Na druhou stranu je zde stále řada států, které se vymezují vůči Artemis Accords a na jednostranné snahy států o zaručení vlastnického práva ke kosmickým zdrojům se rovněž dívají skepticky. Tyto státy (mezi nimi mimo jiné i Rusko a Čína) tak mohou aktivně bránit vytvoření mezinárodního obyčeje.

Je však pravdou, že nedostatek mezinárodního právního režimu státům nebrání v provádění velmi nákladného výzkumu těžebních možností kosmických zdrojů. Prozatím jsou tyto jejich aktivity nekomerční a čistě vědecké, ovšem je jen otázkou času, než technický pokrok postoupí natolik, aby se extrakce zdrojů stala ekonomicky výhodnou. Dalším logickým krokem bude započít s těžbou a využíváním vytěžených zdrojů, neboť státy a soukromé společnosti jistě budou chtít, aby se jim vrátily investované miliardy dolarů.

Je těžko představitelné, že kosmičtí aktéři budou ochotni s těžbou počkat až do doby, než se mezinárodní společenství usnese na závazném právním režimu. Ředitel ruského Roskosmosu se v souvislosti s misí Luna-25 vyjádřil tak, že započal závod o využívání měsíčních zdrojů.¹⁹⁷ Jistě není sám, kdo snahy o získání kosmických zdrojů vnímá jako závod. Lze tedy předpokládat, že se ohledně kosmických zdrojů nakonec ustálí jediné pravidlo, a to pravidlo prastaré: *Prior tempore, potior iure*.¹⁹⁸

196 srov. např. supra note 4, str. 1006

197 Supra note 163

198 český překlad: dřívější v čase, silnější v právu

Závěr

V první kapitole této práce jsou vymezeny základní pojmy používané napříč touto prací, jako například pojem nebeské těleso, právo kosmu a kosmický prostor. Ukázalo se, že mezinárodní společenství se doposud s konečnou platností neshodlo na jednotném vymezení kosmického prostoru, neboť zde existuje pluralita názorů ohledně skutečnosti, kde kosmický prostor začíná. Ustálilo se však obyčejové pravidlo, dle kterého nejnižší možná oběžná dráha satelitů (tedy cca 100 km nad hladinou moře) již nepodléhá suverenitě žádného státu. Dále bylo zjištěno, že ani pojem nebeské těleso není zcela jednoznačný, neboť Kosmická smlouva jeho definici nenabízí. Vystává zde totiž otázka, zda za nebeská tělesa ve smyslu Kosmické smlouvy lze bezvýhradně považovat veškerá seskupení hmoty ve vesmíru, bez ohledu na jejich velikost, či zda by se velmi malé asteroidy za nebeská tělesa považovat neměly. Autorka této práce se kloní k názoru, že velikost nebeského tělesa nemůže být určující pro jeho právní status, a tedy veškeré asteroidy by měly být bezvýhradně považovány za nebeská tělesa.

Účelem druhé kapitoly je popsat vývoj práva kosmu od jeho samotného počátku až do současnosti. Pozornost byla soustředěna zejména na nejzákladnější pravidla, jimiž se řídí činnost a chování států i nestátních aktérů v kosmickém prostoru. Tato pravidla původně vznikla jako obyčejová, a poměrně rychle se ustálila, neboť v začátku se na aktivitách v kosmu podílelo jen velmi malé množství států. Následně byla tato pravidla nezávazně deklarována na úrovni OSN a posléze vtělena do závazné mezinárodní smlouvy, označované jako „ústava kosmu“ - Kosmické smlouvy. Za nejzákladnější pravidla lze považovat tato: vesmír patří celému lidstvu, je otevřený pro využívání a výzkum všem bez rozdílu a bez diskriminace; zákaz výkonu státní suverenity v kosmickém prostoru; zákaz národního přivlastnění kosmického prostoru, nebeských těles či jejich částí a povinnost vykonávat výzkum a využívání kosmu výlučně pro mírové účely. Vedle Kosmické smlouvy se pravidla kosmu pokusila stanovit Dohoda o Měsíci. Tato dohoda je z teoretického hlediska zajímavá, neboť je postavena na koncepci vesmíru jako společného dědictví lidstva, avšak v praxi má velmi malý význam, neboť ji ratifikovalo pouze 18 států, z nichž žádný se ve větší míře nepodílí na aktivitách v kosmu.

Třetí kapitola je ústřední kapitolou této práce, neboť se věnuje mezinárodněprávnímu režimu těžby v kosmu. Je nutno zdůraznit, že takový režim prozatím neexistuje, proto je tato kapitola značně hypotetická. Jejím účelem je hlavně nastínit současné snahy o položení základů kosmického

těžebního režimu a vymezit základní principy, na kterých by těžba v kosmu měla být založena. Tyto snahy jsou vtěleny především do Artemis Accords a Building Blocks. Tyto dva dokumenty se řadí k tzv. soft law, neboť jsou právně nezávazné. Je však velmi pravděpodobné, že pravidla obsažená v těchto dokumentech se v budoucnu stanou odrazovým můstkem pro mezinárodněprávní režim.

Kosmická smlouva neobsahuje žádné ustanovení ohledně přírodních kosmických zdrojů, a tedy sama o sobě není dostačujícím právním základem pro těžbu. Jestliže však budou v budoucnu závazná pravidla vytvořena, musí být v souladu s klíčovými principy zakotvenými v Kosmické smlouvě. Zejména bude potřeba dodržet ustanovení článku I Kosmické smlouvy, dle kterého výzkum a využívání kosmu se provádějí v zájmu a pro blaho všech zemí bez ohledu na stupeň jejich hospodářského či vědeckého vývoje. Se zajímavým řešením, jak dodržet toto pravidlo při provádění těžby a využívání kosmických zdrojů, přišly Building Blocks. Řešení by mělo spočívat ve sdílení benefitů získaných využíváním kosmických zdrojů, a to zejména prostřednictvím podpory zapojení všech států do aktivit souvisejících s kosmickými zdroji; v rozvoji kosmické vědy a technologií; v zisku relevantních schopností a dovedností zainteresovaných států; ve spolupráci ve vzdělávání a při sdílení informací; ve vzniku společného podniku a v neposlední řadě v založení mezinárodního fondu.

Třetí kapitola se dále zabývá otázkou přípustnosti získání vlastnického práva k vytěženým zdrojům. Za základní východisko byl vzat článek II Kosmické smlouvy, dle kterého si kosmický prostor včetně všech nebeských těles státy nemohou přivlastnit prohlášením suverenity, okupací, užíváním nebo jakýmkoliv jiným způsobem. Výklad tohoto ustanovení není jednoznačný, neboť z něj nelze jasně dovodit, zda má být užívání kosmu chápáno výlučně v územním smyslu, nebo zda se zákaz přivlastnění užíváním vztahuje i na vytěžené zdroje. Autorka této práce souhlasí s názorem většiny autorů, že využívání vytěžených zdrojů je povoleným využíváním kosmu podle článku I Kosmické smlouvy a že zákaz přivlastnění kosmu užíváním je nutno chápat pouze v územním smyslu. Zásadním argumentem podporujícím tento závěr je skutečnost, že využívání kosmu jako takové není Kosmickou smlouvou zakázáno a pokud by měli autoři této smlouvy v úmyslu zakázat získávání a využívání kosmických zdrojů, učinili by tak výslovným zakotvením takového zákazu v Kosmické smlouvě.

V závěru třetí kapitoly jsou předestřeny čtyři možné scénáře budoucího vývoje právní úpravy těžby v kosmu. První možností je vytvoření mezinárodního právního rámce, který bude založen na konsenzu mezinárodního společenství, tedy jak států vyspělých, tak států rozvojových. Tato

možnost je časově nejnáročnější, neboť kompromis mezi zájmy obou skupin se těžko hledá. Jedná se však o možnost nejjistější z hlediska předcházení budoucích konfliktů. Druhým scénářem jsou multilaterální dohody menších skupin států, podobným Artemis Accords. Výhodou této možnosti je, že mezi podobně smýšlejícími státy lze nalézt konsenzus poměrně rychle. Nevýhodou jsou hrozící střety mezi jednotlivými právními režimy založenými různými dohodami. Třetí možnost spočívá v národních legislativách – tedy že každý stát si upraví provádění těžby a využívání kosmických zdrojů vnitrostátně. Zde je riziko střetu různých režimů největší. V současnosti se čtyři státy vydaly touto cestou a očekává se, že další státy budou přibývat. Je tak možné, že jednotlivá pravidla, která budou národním legislativám společná, se stanou mezinárodním obyčejem, což je čtvrtý možný scénář. Mezinárodní obyčej by se rovněž mohl vytvořit tím, že státy fakticky započnou s prováděním těžby bez jakýchkoliv psaných pravidel. Dle názoru autorky jsou poslední dva scénáře, vzhledem k současnému vývoji, nejpravděpodobnější.

Čtvrtá kapitola je věnována srovnání národních právních úprav těžby v kosmu. Prozatím legislativu upravující tuto problematiku přijaly Spojené státy americké, Lucemburské velkovévodství, Spojené arabské emiráty a Japonsko. Společným znakem těchto úprav je garance vlastnického práva ze strany státu k vytěženým zdrojům a snaha dodržet mezinárodní závazky. Žádná z předmětných legislativ však nezohledňuje princip blaha a zájmu všech zemí vyjádřeného v článku I Kosmické smlouvy. Je otázkou, nakolik je jednostranné vytváření pravidel týkajících se kosmu slučitelné s mezinárodním právem. Kosmický prostor je totiž prostorem mezinárodním, a proto by veškeré činnosti v něm prováděné měly být upraveny výlučně mezinárodními smlouvami. Další nevýhodou vnitrostátních legislativ je, že vlastnické právo k získaným zdrojům nemusí garantovat všechny státy. Toto by v konečném důsledku znamenalo značnou právní nejistotu pro soukromé investory, kteří by potenciálně o těžbu měli zájem.

Pátá kapitola nastiňuje postoje ostatních největších kosmických aktérů. Jedná se o European Space Agency (dále jen „ESA“), Ruskou federaci, Čínskou lidovou republiku a Indii. ESA v posledních letech aktivně podporuje výzkum těžebních možností v kosmu a za tímto účelem intenzivně spolupracuje s Lucemburskem. ESA však nemá ambici formulovat pravidla těžby a využívání kosmických zdrojů a tuto záležitost přenechává na členech mezinárodních společenství. Zbývající tři výše zmíněné státy se dosud otevřeně nevyjádřily, zda těžbu v kosmu podporují a zda jsou ochotny garantovat vlastnické právo k vytěženým zdrojům. Oficiálně tyto tři státy zastávají názor, že je nejprve nutné vytvořit mezinárodní právní režim těžby, než bude možno se samotnou těžbou započít. Na druhou stranu tyto státy v poslední době vynakládají značné zdroje do průzkumu

kosmických zdrojů. Z toho lze usuzovat, že mají o těžbu rovněž zájem. Autorka této práce zastává názor, že tyto státy budou chtít co nejdříve zúročit zdroje vložené do výzkumu a jakmile bude těžba ekonomicky výhodná a technicky možná, nebudou ochotny čekat na přijetí mezinárodního právního režimu.

Obsahem šesté kapitoly je srovnání právního režimu těžby v kosmu a na mořském dně. Toto srovnání přichází v úvahu především proto, že se v obou případech jedná o mezinárodní prostory. Těžba na mořském dně je však na rozdíl od těžby v kosmu závazně upravena na mezinárodní úrovni, a to Úmluvou o mořském právu z roku 1972. Stejně jako v kosmickém prostoru, i na mořské dno se vztahuje zákaz národní apropriace a výkonu státní suverenity. Dalším společným znakem je zaručení svobody využívání a výzkumu těchto prostorů pro všechny státy bez diskriminace a požadavek vykonávat tyto aktivity pro blaho celého lidstva a výlučně pro mírové účely. Provádět těžbu na mořském dně jsou oprávněny účastnické státy ve spojení s Mezinárodním úřadem pro mořské dno (dále jen „Úřad“). Někteří autoři jsou toho názoru, že by pro těžbu v kosmu měla být zřízená obdobná mezinárodní organizace, která by udělovala licence k těžbě a prováděla nad ní kontrolu. Organizace by rovněž měla zajistit, že užitky z těžby a vědecké poznatky budou sdíleny s nevypělými státy a že zde nevznikne monopol ke zdrojům.

Poslední kapitola shrnuje aktuální vývoj v oblasti právní úpravy těžby v kosmu. Není jednoznačné, kterým směrem se mezinárodní společenství a nejhlavnější kosmičtí aktéři vydají. Přijetí mezinárodního právního rámce těžby v kosmu se však zdá v nedohlednu, a proto budou nejspíše narůstat snahy jednotlivých států či menších skupinek států o vytvoření závazných pravidel. Je také docela dobře možné, že těžba fakticky započne dříve, než budou závazná pravidla přijata, což povede k jakémusi „závodu“ o zisk kosmických zdrojů. To by však vyústilo v chaos a mezinárodní konflikt, proto by mezinárodní společenství mělo vynaložit veškerou snahu, aby se tento scénář nenaplnil.

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie

MAHULENA HOFMANN & TANJA MASSON-ZWAAN: Introduction to Space Law, Fourth Edition, Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-9041160607

PAVEL ŠTURMA & ČESTMÍR ČEPELKA: Mezinárodní právo veřejné, 2. vydání, C.H. Beck, 2018, ISBN 978-80-7400-721-7

JAN ONDŘEJ: Právní režimy mezinárodních prostorů, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, ISBN 80-86473-69-4

MANFRED LACHS a kol.: The Law of Outer Space: An Experience in Contemporary Law-making, Sijthoff & Noordhoff International Publishers, 1972, ISBN 9789004215788

H. JAY MELOSH: Planetary Surface Processes, Cambridge University Press, 2011, ISBN 9780511977848

CARL CHRISTOL: The Modern International Law of Outer Space, New York: Pergamon Press, 1982, DOI:10.2307/2202561

RAM S. JAKHU a kol.: Space Mining and Its Regulation, Springer, 2017, ISBN 331939245X

RICKY J. LEE: Law and Regulation of Commercial Mining of Minerals in Outer Space, Springer Dordrecht, 2012, ISBN 978-94-007-2038-1

BRYAN A. GARNER a kol.: Black's Law Dictionary, 9. vydání, West, 2009, ISBN 978-0314199492

PHILIP DE MAN: Exclusive Use in an Inclusive Environment: The Meaning of the Non-Appropriation Principle for Space Resource Exploitation, Springer Cham, 2016, ISBN 978-3-319-38751-2

EIGH S. RATNER: International Space Activities 1979, Hearings Before the Subcommittee on Space Science and Applications of the Committee on Science and Technology, U.S. House of Representatives, 96. Congress, September 5 and 6, 1979, Forgotten Books, 2018, ISBN 978-0484628389

JAN ONDŘEJ: Právní režimy mořských oblastí, srovnání s kosmem a Antarktidou, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, ISBN 978-80-7380-630-9

2. Odborné články

VLADLO S. VERESHCHETIN & GENNADY M. DANILENKO: Custom As a Source of International Law of Outer Space, *Journal of Space Law*, 1985, Vol. 13

EDWIN W. PAXON: Sharing the Benefits of Outer Space Exploration: Space Law and Economic Development, *Michigan Journal of International Law*, 1993, Vol. 14 (3), ISSN: 2688-5522

ABIGAIL D. PERSHING: Interpreting the Outer Space Treaty's Non-appropriational principle: Customary International law from 1967 to Today, *The Yale Journal of International Law*, 2019, Vol. 44 (1)

JAMES R. WILSON: Regulation of the Outer Space Environment Through International Accord: The 1979 Moon Treaty, *Fordham Environmental Law Review*, 2011, vol. 2 no. 2

STEPHAN HOBE: The Impact of New Developments on International Space Law, New Actors, Commercialisation, Privatisation, Increase in the Number of "Space-faring Nations", *Uniform Law Review*, Vol. 15, Issue 3-4, August-December 2010, ISSN: 1124-3694

BARRY KELLMAN: On Commercial Mining of Minerals In Outer Space: A Rejoinder To Dr Ricky J. Lee, *Air & Space Law*, 2014, vol. 39 (6)

MERVE E. BURGER: Current Issues Being Discussed in Space Law, *Proceedings for the First Symposium on Space Economy, Space Law and Space Sciences Istanbul University Press*, 29. - 30. května 2021, DOI: 10.26650/PB/SS46PS01.2022.001.006

BORIS MAIORSKI: A Few Reflections on the Meaning and the Interrelation of „Province of All Mankind“, *Colloquium on the Law of Outer Space*, 1986, ISBN 9780930403270

JINYUAN SU: Legality of Unilateral Exploitation, *The International and comparative law quarterly*, 2017, Vol.66 (4), DOI: 10.1017/S0020589317000252

SARAH COFFEY: Establishing a Legal Framework for Property Rights to Natural Resources in Outer Space, *Case Western Reserve journal of international law*, 2009, Vol.41 (1), ISSN: 0008-7254

ALEXANDER ZYMA: Global Administrative Law and Regulation of Extraction of Minerals in Outer Space, *Advanced Space Law*, 2019, Volume 4

YUN ZHAO: A Multilateral Regime for Space Resource Exploration and Utilization, *International Law and Politics III*, 2020, Vol 17, no. 3, ISSN:2356-5527

MAHULENA HOFMANN & P.J. BLOUNT: Emerging Commercial Uses of Space: Regulation Reducing Risks, *Journal of World Investment & Trade* 19, 2018

ALLAN WASSER & DOUGLAS JOBES: Space Settlements, Property Rights, and International Law: Could a Lunar Settlement Claim the Lunar Real Estate It Needs to Survive?, *Journal of Air Law and Commerce*, Vol. 73 Issue 1, 2008

JOANNE I. GABRINOWICZ: Space Law: Its Cold War Origins and Challenges in the Era of Globalization, *Suffolk University Law Review*, 2004, Vol. 37 (4)

VIRGILIU POP: Appropriation in Outer Space: The Relationship Between Land and Ownership and Sovereignty on the Celestial Bodies, *Space Policy* Vol. 16 (4), 2000, ISSN: 02659646

PATRICIA M. STERNS & LESLIE I. TENNEN: Privateering and Profiteering on the Moon and other Celestial Bodies: Debunking the Myth of the Property Rights in Space, *Advances in Space Research* 31, 2003, DOI: 10.1016/S0273-1177(03)00567-2

FABIO TRONCHETTI: The Non-Appropriation Principle Under Attack: Using Article II of the Outer Space Treaty in Its Defence, *Air & Space Law*, 2008, Vol. 33 (3)

GLENN H. REYNOLDS: International Space Law: Into the Twenty-First Century, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1992, Vol. 25 (2)

BARBARA E. HEIM: Exploring the Last Frontiers for Mineral Resources: A Comparison of International Law Regarding the Deep Seabed, Outer Space and Antarctica, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1990, Vol. 23, Issue 4

ALAN D. WEBBER: Extraterritorial Law on the Final Frontier: A Regime to Govern the Development of Celestial Body Resources, *The Georgetown Law Journal*, 1983, Vol. 71 (5)

KEVIN V. COOK: The Discovery of Lunar Water: An Opportunity to Develop a Workable Moon Treaty, *Georgetown International Environmental Law Review*, Vol. 11, 1998-1999

PRIYANK D. DOSHI: Regulating The Final Frontier: Asteroid Mining and The Need For A New Regulatory Regime, *Notre Dame Journal of International & Comparative Law*, 2016, Vol. 6 (1), ISSN: 2325-2235

ŠIMON PEPŘÍK: Národní regulace aktivit v oblasti kosmických zdrojů, *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA*, Vol. 68 (1), 2022, ISSN: 0323-0619

ATHAR U. DIN: The Artemis Accords: The End of Multilateralism in the Management of Outer Space?, *The International Journal of Space Politics & Policy*, 2022, Vol. 20, DOI: 10.1080/14777622.2022.2144241

FRANS VON DER DUNK: For All Moonkind: Legal Issues of Human Settlements on the Moon: Jurisdiction, Freedom and Inclusiveness, *International Institute of Space Law*, 2020, Vol. 63 (2), ISBN 978-9462362383

ROSSANA DEPLANO: The Artemis Accords: Evolution or Revolution in International Space Law?, *British Institute of International and Comparative Law*, 2021, Vol. 70

The Hague International Space resources Governance Working Group: Reflections on the Building Blocks for an International Framework, *Journal of Space Law*, 2019, Vol. 43 (1)

CHELSEY DAVIDS & MARK J. SUNDAHL: The Hague Working Group on Space Resources: Creating the Legal Building Blocks for a New Industry, *Air & Space Lawyer*, 2017, Vol. 30 (3)

MARTIN SVEC: Outer Space, an Area Recognised as Res Communis Omnium: Limits of National Space Mining Law, *Space Policy* 60 (2022) 101473, Elsevier

International Law Commission, Draft conclusion on identification international customary interbational law, with commentaries, *Yearbook of International Law Commission*, 2018, vol. II, Part two, ISBN 9789210014151

ANTONIO SALMERI: The Integration between national and international regulation of space resources activities under public international law, *Journal of Space Law*, vol.43, no. 1, 2019

ATHAR UN DIN: India's Quest for a National Space Law and the Missing Piece of Possessory Rights, *India Quarterly* 77(4) 642–660, 2021, Indian Council of World Affairs

YUN ZHAO: An International Space Authority: A Governance Model for a Space Commercialization Regime, *Journal of Space Law*, vol. 30 no. 2, 2004

RACHEL NEEF: Artemis Accords: A New Path Forward for Space Lawmaking?, *Adelaide Law Review*, 2021, Vol. 42 (2)

3. Internetové články

Článek „Where is space?“ ze dne 22.2. 2016, National Environmental Satellite Data and Information Service, dostupné zde:

<https://www.nesdis.noaa.gov/news/where-space>

Článek „Which celestial bodies make up the Solar System and their characteristics, 2023, Space blog, dostupný zde:

<https://planetariodevitoria.org/estrelas/quais-corpos-celestes-formam-o-sistema-solar-e-suas-caracteristicas.html>

ALEX GILBERT: „Mining in space is Coming“, Milken Institute Review, dostupné zde:

<https://www.milkenreview.org/articles/mining-in-space-is-coming>

MICHAEL DELLO-IACOVO & SERKAN SAYDAM: Humans have big plans for mining in space – but there are many things holding us back, 2022, UNSW Sydney, dostupné zde:

<https://newsroom.unsw.edu.au/news/science-tech/humans-have-big-plans-mining-space-%E2%80%93-there-are-many-things-holding-us-back>

Článek „New era of locally sourced resources in space, The European Space Agency“, ze dne 22. 10. 2019, dostupný zde: https://www.esa.int/Science_Exploration/Human_and_Robotic_Exploration/New_era_of_locally-sourced_resources_in_space

JEFF FOUST: Russia Skeptical about Participating in Lunar Gateway, Space News, 2 October 2020 dostupné zde: <https://spacenews.com/russia-skeptical-aboutparticipating-in-lunar-gateway/>

CHRISTOPHER NEWMAN: Artemis Accords: why many countries are refusing to sign Moon exploration agreement, článek ze dne 19. 10. 2020, dostupný zde: <https://theconversation.com/artemis-accords-why-many-countries-are-refusing-to-sign-moon-exploration-agreement-148134>

FABIO TRONCHETTI & HAO LIU: Australia Between the Moon Agreement and the Artemis Accords, článek ze dne 3. 6. 2021, Australian Institute of International Affairs, dostupné zde: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/australia-between-the-moon-agreement-and-the-artemis-accords/>

FRANS VON DER DUNK: The Artemis Accords and the law: Is the Moon ‘back in business’?, článek ze dne 2. 6. 2020, The University of Auckland, dostupné zde: <https://www.thebigq.org/2020/06/02/the-artemis-accords-and-the-law-is-the-moon-back-in-business/>

MATTHEW GROSS: The Artemis Accords: International Cooperation in the Era of Space Exploration, článek ze dne 27. 2. 2023, Harvard International Review, dostupné zde: <https://hir.harvard.edu/the-artemis-accords/>

JEFF FOUST: Moon Express wins U.S. government approval for lunar lander mission, Space News, článek ze dne 3. 8. 2016, dostupné zde: <https://spacenews.com/moon-express-wins-u-s-government-approval-for-lunar-lander-mission/>

GBENGA ODUNTAN: Who Owns space? US Asteroid-mining act is dangerous and potentially illegal, článek ze dne 25. 11. 2015, dostupné zde: <https://theconversation.com/who-owns-space-us-asteroid-mining-act-is-dangerous-and-potentially-illegal-51073>

TANJA MASSON-ZWAAN & BOB RICHARDS: International Perspectives on Space Resource Rights, Space News, článek ze dne 8. 12. 2015, dostupné zde: <https://spacenews.com/op-ed-international-perspectives-on-space-resource-rights/#sthash.qUo6j9VQ.dpuf>

Článek „Key Features of the New United Arab Emirates Regulations on Space Activities“ ze dne 10. 8. 2023, dostupný zde: <https://www.wfw.com/articles/key-features-of-the-new-united-arab-emirates-regulations-on-space-activities/>

GÜNES ÜNÜVAR: Can National Laws on Space Resources Serve as Evidence of Customary International Law?, článek ze dne 8. 11. 2022, dostupný zde: <http://opiniojuris.org/2022/11/08/can-national-laws-on-space-resources-serve-as-evidence-of-customary-international-law/>

Článek „ESA competition to boost advanced mining solutions for Earth and space“, 2021, dostupné zde: <https://business.esa.int/news/esa-competition-to-boost-advanced-mining-solutions-for-earth-and-space>

Článek „ESA and Luxembourg Space Agency confirm strategic partnership for European Space Resources Innovation Centre“ ze dne 27. 11. 2019, dostupný zde: https://gouvernement.lu/en/actualites/toutes_actualites/communiques/2019/11-novembre/27-esa-lsa.html

Článek „Russia Compares Trump’s Space Mining Order to Colonialism“ ze dne 7. 4. 2020, dostupný zde: <https://www.themoscowtimes.com/2020/04/07/make-quarantine-art-a69902>

JEFF FOUST: Russia skeptical about participating in lunar Gateway, článek ze dne 12. 10. 2020, dostupný zde: <https://spacenews.com/russia-skeptical-about-participating-in-lunar-gateway/#:~:text=WASHINGTON%20%E2%80%94%20The%20head%20of%20Russia's,existing%20International%20Space%20Station%20partnership>

ADAM HÁJEK: Katastrofa, už nejsme velmoc. Rusové je těžce skousávají zkázu lunární sondy, článek ze dne 21. 8. 2023, dostupný zde: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/luna-25-rusko-mesic.A230821_111517_zahranicni_aha

Článek „Race for moon resources has begun, says Russia's space chief after failed lunar mission“ ze dne 22. 8. 2023, Reuters, dostupný zde: <https://www.reuters.com/technology/space/race-moon-resources-has-begun-says-russias-space-chief-after-failed-lunar-2023-08-21/>

GUY FAULCONBRIDGE: Russia's first lunar mission in 47 years smashes into the moon in failure, Reuters, článek ze dne 21. 8. 2023, dostupný zde: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/russias-moon-mission-falters-after-problem-entering-pre-landing-orbit-2023-08-20/>

JP CASEY: Russia begins talks with Luxembourg over space mining agreement, článek ze dne 7. 3. 2019, dostupný zde: <https://www.mining-technology.com/news/russia-begins-talks-with-luxembourg-over-space-mining-agreement/?cf-view&cf-closed>

NATALIA AZAROVA: In the New Space Race, Will Russia and China Triumph Over America?, Carnegie Endowment for International Peace, článek ze dne 28. 12. 2021, dostupný zde: <https://carnegiemoscow.org/commentary/86094>

RICHARD DE GRIJS: Russia has declared a new space race, hoping to join forces with China. Here's why that's unlikely, The Conversation, článek ze dne 23. 8. 2023 dostupný zde: <https://theconversation.com/russia-has-declared-a-new-space-race-hoping-to-join-forces-with-china-heres-why-thats-unlikely-211993>

TIM NEWCOMB: China Plans Three Moon-Mining Missions After Finding a Potential New Source of Energy, Popular Mechanics, článek ze dne 12. 9. 2022, dostupný zde: <https://www.popularmechanics.com/space/moon-mars/a41171205/china-plans-three-moon-mining-missions/>

NAMRATA GOSWAMI: What China wants in outer space, The Cairo Review of Global Affairs, článek ze dne 23. 4. 2019, dostupný zde: <https://www.thecaireview.com/global-forum/what-china-wants-in-outer-space/>

Článek „Chandrayaan-3: All you need to know about the mission and what happens after its successful Moon landing“, ze dne 29. 8. 2023, The Indian Express, dostupný zde: <https://indianexpress.com/article/explained/explained-sci-tech/chandrayaan-3-landing-moon-explained-8904598>

4. Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

Rezoluce Organizace spojených národů č.1348 XIII. z roku 1958, Question of the Peaceful Use of Outer Space, RES 1348 (XIII)

Rezoluce Organizace spojených národů č. 1472 XIV. Z roku 1959, International Co-operation in the Peaceful Uses of Outer Space, RES 1472 (XIV)

Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles z 10. října 1967, United Nations Treaty Collection no. 8843

Dohoda řídící činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech ze dne 5. prosince 1979, United Nations Treaty Collection no. 1365

Vídeňská úmluva o smluvním právu ze dne 23. 5. 1969, United Nations, Treaty series, Vol. 1155

Department of Defense and Full-Year Continuing Appropriations Act, 2011, Public Law No. 112-10, Title III: Commerce, Justice, Science, and Related Agencies

Zákon spojených národů amerických, U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act, H.R. 2262, 114th Congress, 2015, full title

Zákon Spojených národů amerických, Code of Federal Regulations, Title 14 – Aeronautics and Space, 2011, Part 401, Section 401.5

Výkonné nařízení prezidenta Spojených národů amerických, Executive Office of the President, Office of Science and Technology Policy, Washington D.C. 20502, ze dne 4. 4. 2016

Zákon Lucemburského velkovévodství, Law of 20th July 2017 on the exploration and use of space resources no. 7093

Zákon Spojených arabských emirátů, Federal Law No. (12) of 2019 on the regulation of the space sector

Zákon Japonska, Act on the Promotion of Business Activities for the Exploration and Development of Space Resources, (Act No. 83 of December 23, 2021)

Zákon Japonska, Act on Launching of Spacecraft and Control of Spacecraft No. 76 of 2016

Úmluva organizace spojených národů o mořském právu ze dne 10. 12. 1982, United Nations Treaty Collection no. 31363

Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, český text: Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 241/1996 Sb.

5. Ostatní internetové zdroje

JEREMY BENTHAM: Stanford Encyclopedia of Philosophy (17 March 2015), dostupné zde: <https://plato.stanford.edu/entries/bentham/>

UNCOPUOS, Právní podvýbor, Draft Report of the 55th Session of the Legal Subcommittee of the COPUOS, Vídeň, 4–15 květen 2016, dostupné zde: [A/AC.105/C.2/L.298/Add.1](https://www.un.org/ru/ua/AC.105/C.2/L.298/Add.1)

Artemis Accords: Principles for a Safe, Peaceful, and Prosperous Future, dostupné zde: <https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/index.html>

Universiteit Leiden, International Institute of Air and Space Law; The Hague International Space Resources Governance Working Group, dostupné zde: <https://www.universiteitleiden.nl/en/law/institute-of-public-law/institute-of-air-space-law/the-hague-space-resources-governance-working-group>

The Hague International Space resources Governance Working Group, Building Blocks for the Development of an International Framework of a Space Resources Activities, 2019; Introduction, dostupné zde: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgeleerdheid/instituut-voor-publiekrecht/lucht-en-ruimterecht/space-resources/revise-building-blocks-following-the-meeting-of-april-2019.pdf>

The Hague International Space resources Governance Working Group, Building Blocks for the Development of an International Framework of a Space Resources Activities, 2019; 2. Definition of key terms; dostupné zde: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgeleerdheid/instituut-voor-publiekrecht/lucht-en-ruimterecht/space-resources/revise-building-blocks-following-the-meeting-of-april-2019.pdf>

sdělení George Niela, administrátora Federální letecké administrativy pro komerční vesmírnou přepravu na evropské úrovni v rámci summitu Humans to Mars, 17. - 19. května 2016, dostupné zde: <https://www.youtube.com/watch?v=auAG822iOhc>, 15. minuta 40. vteřina

Draft law on the exploration and use of space resources and Explanatory Statement ze dne 11. 11. 2016, dostupné zde: https://gouvernement.lu/dam-assets/fr/actualites/communiqués/2016/11-novembre/11-presentation-spaceresources/Draft-law-space_press.pdf

Conseil d'État, Advice N° CE 51.987, N° dossier parl. 7093 ze dne 7. 4. 2017, dostupné zde: https://conseil-etat.public.lu/content/dam/conseil_etat/fr/avis/2017/07042017/51987.pdf

Report of the UN COPUOS Legal Subcommittee on its Fifty-Fifth Session (4- 15 April 2016), dostupné zde: [UN Doc AC.105/1113](https://www.un.org/ru/ua/AC.105/1113)

International Court of Justice, Reports of Judgments, advisory opinions and orders, North Sea Continental Shelf Judgment of 20 February 1969, dostupné zde: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf>

Committee on the Peaceful Uses of Outer Space Legal Subcommittee Fifty-seventh session Vienna, 9–20 April 2018 Item 15 of the provisional agenda, General exchange of views on potential legal models for activities in exploration, exploitation and utilization of space resources: Questions and observations by Belgium on the establishment of national legal frameworks for the exploitation of space resources, dostupné zde: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2018/aac_105c_22018crpaac_105c_22018crp_8_0_html/AC105_C2_2018_CRP08E.pdf

European Space Agency: Member States & Cooperating States, dostupné zde: https://www.esa.int/About_Us/Corporate_news/Member_States_Cooperating_States

ESA Space Resources Strategy, 2019, dostupné zde: [ESA - Exploration of the Moon - ESA Space Resources-Strategy](#)

Committee on the Peaceful Uses of Outer Space Scientific and Technical Subcommittee, Fifty-third session, Reviewing opportunities for achieving the Vienna Consensus on Space Security encompassing several regulatory domains, Working paper submitted by the Russian Federation, 16. 2. 2016, dostupné zde: [A/AC.105/C.1/2016/CRP.15](#)

Comment by the Information and Press Department on the US President's executive order on encouraging international support for the recovery and use of space resources, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 7. 4. 2020, dostupné zde: <https://www.mid.ru/tv/?id=1430174&lang=en>

The State Council Informative Office the People's Republic of China: China's Space program: A 2021 Perspective, ze dne 28. 2. 2022, dostupné zde: http://english.scio.gov.cn/whitepapers/2022-01/28/content_78016877_8.htm

The Government of the Grand Duchy of Luxembourg, Ministry of the Economy, Press release ze dne 16. 1. 2018, dostupné zde: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2018/2018-01-17-press-release-cooperation-china-luxembourg.pdf>

Government of India, Department of Space, Draft Space Activities Bill, 2017, No.E.11020/2/2015-Sec-VI, Explanatory Note, dostupné zde: https://prsindia.org/files/bills_acts/bills_parliament/1970/Draft%20Space%20Activities%20Bill%202017.pdf

Takshashila Policy Advisory - Recommended Draft Space Activities (Regulation) Bill, 2020, Takshashila Institute, dostupné zde: <https://takshashila.org.in/research/recommended-draft-space-activities-regulation-bill-2020>

Seznam použitých zkratek

Building Blocks	Základní zásady pro rozvoj mezinárodního rámce pro řízení aktivit v oblasti kosmických zdrojů
COPUOS	Výbor Organizace Spojených národů pro mírové využívání kosmického prostoru
ESA	European Space Agency
Dohoda o Měsíci	Dohoda o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech
Kosmická smlouva	Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles
OSN	Organizace spojených národů
Pracovní skupina	Haagská mezinárodní pracovní skupina pro správu kosmických zdrojů
UNOOSA	Úřad Organizace spojených národů pro vesmírné záležitosti
Úřad	Mezinárodní úřad pro mořské dno
Úmluva	Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu
Zákon o komercializaci	Zákon o konkurenceschopnosti komerčního vypuštění do vesmíru
Zákon o kosmických zdrojích	Zákon o těžbě a využívání kosmických zdrojů
Zákon o kosmickém sektoru	Federální zákon o regulaci kosmického sektoru
Zákon o obchodních činnostech	Zákon o podpoře podnikatelských činností souvisejících s průzkumem a rozvojem vesmírných zdrojů

Abstrakt

Vzhledem k narůstajícímu zájmu států i soukromých společností o kosmické přírodní zdroje je téma právního režimu těžby v kosmu velmi aktuální. Účelem této práce je proto formulovat aspekty právního rámce těžby v kosmickém prostoru, který doposud sice nebyl vytvořen, avšak jeho základy a klíčové principy lze dovodit z existujících mezinárodních smluv a mezinárodních obyčejů. V současnosti prozatím nepanuje shoda na tom, zda by vůbec měla být komerční těžba přípustná a zda je vůbec vlastnictví přírodních zdrojů z kosmu v souladu s mezinárodním právem. Z tohoto důvodu tato práce přináší některé pohledy jak států, tak nadstátních útvarů i odborníků za účelem představení argumentace zastánců i odpůrců komerční těžby v kosmu.

Obrysy právního režimu těžby ve vesmíru rovněž načrtávají iniciativy mezinárodních skupin odborníků a také některá soft law, přičemž tato práce stručně představuje obsah nejvýznamějších z nich – Artemis Accords a Building Blocks. Práce se dále pokouší formulovat současné výkladové problémy Kosmické smlouvy a nabídnout různé úhly pohledů na řešení těchto problémů.

Práce dále analyzuje současnou vnitrostátní právní úpravu získávání a vlastnictví přírodních kosmických zdrojů, kterou doposud přijaly čtyři státy a dále analyzuje postoje dalších států, které se velkou měrou podílejí na kosmických aktivitách. Práce rovněž zdůvodňuje, proč není jednostranná právní úprava těžby v kosmu ideální a zdůvodňuje potřebu dosažení mezinárodního konsenzu v této záležitosti. Jedna kapitola této práce je rovněž věnována srovnání právního režimu těžby na mořském dně a právního režimu těžby v kosmu, neboť oba mezinárodní prostory a jejich právní úprava vykazují řadu podobností. V závěru této práce je na základě současného dění a tendencí nastíněno vícero možností vývoje, kterým by se mezinárodní společenství mohlo ubírat při vytváření právního režimu těžby v kosmu.

Klíčová slova

kosmické právo, kosmické přírodní zdroje, těžba v kosmu, nebeské těleso

Abstract

Due to the growing interest of states and private companies in space natural resources, the topic of the legal regime of mining in space is very actual. The purpose of this thesis is to formulate aspects of the legal framework of mining in outer space, which has not yet been created, but its foundations and key principles can be deduced from current international treaties and international customs. Currently, there is no consensus on whether commercial mining should even be permissible and whether the ownership of space natural resources is in accordance with international law. For this reason, this thesis presents some views of states, supranational bodies and experts in order to present the arguments of supporters and opponents of commercial mining in space.

The contours of the space mining legal regime are also outlined by international expert group initiatives as well as some soft law, while this thesis briefly presents the content of the most important of these – the Artemis Accords and Building Blocks. This thesis further attempts to formulate the current interpretation issues of the Outer Space Treaty and offers different point of view on the solution of these issues.

This thesis further analyzes the current national legislation on the acquisition and ownership of natural space resources, which has been adopted by four states so far, and further analyzes the attitudes of other states that are largely involved in space activities. This thesis also justifies why unilateral legal regulation of space mining is not ideal and justifies the need to reach an international consensus on this matter. One chapter of this thesis is also devoted to the comparison of the legal regime of mining on the seabed and the legal regime of mining in space, as both are international spaces and their legal regulation show a number of similarities. At the end of this thesis, based on current events and trends, several development options are outlined that the international community could take when creating a legal regime for mining in space.

Key words

space law, space natural resources, space mining, celestial body